

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΜΑΝΙΑΤΗΣ

Η αντανάκλαση του χρόνου

Το όνειρο

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ



ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: Η αντανάκλαση του χρόνου (Βιβλίο 2) – Το όνειρο

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γιώργος Ν. Μανιάτης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαρία Μπανούση

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Γιώργος Μανιάτης, 2015

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2015

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2015

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1096-8

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1098-2

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΜΑΝΙΑΤΗΣ

Η αντανάκλαση του χρόνου

Το όνειρο



ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ



ΝΙΚΟΣ ΣΤΑΜΕΛΟΣ: Έρχεται μικρός στην Αθήνα και παλεύει να αποκτήσει την πολυπόθητη γι' αυτόν οικονομική ασφάλεια, ανοίγοντας ένα ραφείο για τους εύπορους Αθηναίους. Στον πόλεμο του '40 πηγαίνει εθελοντής και πεθαίνει από πνευμονία την παραμονή της εισόδου των Γερμανών στην Αθήνα.

ΕΛΠΙΔΑ ΣΤΑΜΕΛΟΥ: Γυναίκα του Νίκου. Αναθρεμμένη με πολύ ιδιαίτερο τρόπο από τη σουφραζέτα μάνα της, που θέλησε να της εμφυσήσει ένα πρότυπο συμπεριφοράς και ενδιαφερόντων διαφορετικό από εκείνο των γυναικών του μεσοπολέμου στη φτώχη και οπισθοδρομική Ελλάδα. Γνωρίζει τον βιομήχανο Άγγελο Σταύρου και τον ερωτεύεται παράφορα. Ο δεσμός τους –μετά τον θάνατο του Νίκου– δε διαρκεί πολύ. Στα 1944 ο Άγγελος εκτελείται από τους Γερμανούς.

ANNA ΣΤΑΜΕΛΟΥ: Κόρη του Νίκου και της Ελπίδας και βασικό πρόσωπο του έργου, λόγω και των αυτοβιογραφικών της παρεμβάσεων στη μυθιστορηματική πλοκή. Έφηβη, ωριμάζει απότομα στα χρόνια της Κατοχής. Γίνεται θύμα απαγωγής της ΟΠΛΑ στα Δεκεμβριανά, ευρισκόμενη για τη γιορτή των Χριστουγέννων στο σπίτι ενός γείτονα, που ήταν συνεργάτης των Ιταλών. Γλιτώνει χάρη στην παρέμβαση ενός φίλου της οικογένειας, του Γιάννη Φατούρου, αλλά λίγους μήνες μετά ο Φαίδων Κυριαζής, μαζί με άλλους δύο συνεργούς, την κακοποιούν βάνουσα και την αφήνουν μισοπεθαμένη σε μία παράγκα του Λυκαβηττού.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ: Ακροδεξιός τραμπούκος. Συνεργάτης της 4ης Αυγούστου και μετέπειτα συνεργάτης των Ιταλών, ως μεταφραστής και ανακριτής στο περιβόητο «κομάντο σουπεριόρε», που βασάνιζε Έλληνες πατριώτες. Μετά τη συνθηκολόγηση των Ιταλών κατατάσσεται

στα Τάγματα Ασφαλείας. Στα Δεκεμβριανά η ΟΠΛΑ, στην προσπάθειά της να τον εντοπίσει, απαγάγει την οικογένειά του και την Άννα, που βρισκόταν τυχαία στο σπίτι του. Μετά τα Δεκεμβριανά θα βρεθούν τα πτώματα της γυναίκας του, της κόρης του Δημήτρη και του μεγάλου του γιου, ενώ ο μικρός Παύλος αγνοείται. Ο Κυριαζής αποφασίζει να εκδικηθεί την Άννα που γλίτωσε, κακώς κατ' αυτόν. Τον Μάιο του '45 επανεμφανίζεται ξαφνικά και μαζί με δύο συνεργάτες του απαγάγει και κακοποιεί βάνανυσα την Άννα, αφήνοντάς την μισοπεθαμένη!

ΣΩΚΡΑΤΗΣ & ΘΕΜΟΣ ΣΤΑΜΕΛΟΣ: Μικρότερα αδέρφια της Άννας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΑΤΟΥΡΟΣ: Εργάζεται στο γραφείο του Νίκου Σταμέλου. Πολιτικοποιημένος στον χώρο του ΚΚΕ, συλλαμβάνεται από τους ασφαλίτες της 4ης Αυγούστου και καταλήγει στην Ακροναυπλία. Καταφέρνει να βγει σώος από το κολαστήριο της Ακροναυπλίας και συμμετέχει ενεργά στο αντιστασιακό κίνημα του ΕΑΜ στα ελληνικά βουνά. Επιστρέφει στην Αθήνα λίγο πριν από την απελευθέρωση, εμπλέκεται στα Δεκεμβριανά. Πριν τραυματιστεί, σώζει τη ζωή της Άννας που είχε συλληφθεί από την ΟΠΛΑ.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ: Βιομήχανος κονσερβοποιίας που μαζί με τη γυναίκα του Ελεονόρα έφτασε και εγκαταστάθηκε, λίγο πριν από τη Μικρασιατική καταστροφή, στην Αθήνα από την Κωνσταντινούπολη. Αποκτά τα δίδυμα Πέτρο και Αρίστο, που γίνονται μαθητές αγγλικών της Ελπίδας Σταμέλου. Η γυναίκα του Ελεονόρα πεθαίνει πάνω στη γέννα της κόρης τους, που θα πάρει αργότερα το όνομα της μητέρας της. Στο πρόσωπο της Ελπίδας βρίσκει έναν αναπάντεχο έρωτα. Παράμενει ενεργός στη λειτουργία του επιταγμένου του εργοστασίου από τους Γερμανούς, αποκτά φίλια με τον αντιναξιστή κομισάριο του εργοστασίου Ματίας Σλέσινγκερ και κρύβει στο υπόγειο του σπιτιού του ένα ζευγάρι φίλους του Εβραίου, τον Κάρολο και τη Μαριάνθη Βαϊνστάινγκερ. Εκτελείται τον Γενάρη του '44 από τους Γερμανούς.

ΚΑΡΟΛΟΣ & ΜΑΡΙΑΝΘΗ ΒΑΪΝΣΤΑΪΓΚΕΡ: Αυτός συνθέτης συμφωνικής μουσικής και διευθυντής ορχήστρας από αυστριακή οικογένεια Εβραίων που είχαν ασπαστεί τον προτεσταντισμό. Αυτή Ελληνοεβραία γεννημένη στη Θεσσαλονίκη. Καταδιωκόμενοι από την Γκεστάπο, καταφεύγουν στον Άγγελο, που τους κρύβει στο υπόγειο του σπιτιού του. Στη συνέχεια, χάρη στη βοήθεια του Ματίας Σλέινγκερ και της Ελπίδας, διαφεύγουν στην Πάτρα ως το τέλος του πολέμου.

ΠΕΤΡΟΣ, ΑΡΙΣΤΟΣ & ΕΛΕΟΝΟΡΑ ΣΤΑΥΡΟΥ: Παιδιά του Άγγελου Σταύρου.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ & ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ: Αδέλφια του Άγγελου Σταύρου που μένουν στην Πόλη και φιλοξενούν τα παιδιά του στη διάρκεια της Κατοχής.

ΝΕΟΚΛΗΣ ΜΑΡΝΙΕΡΟΣ: Διπλωμάτης καριέρας και στενός φίλος του Άγγελου και της Ελπίδας. Παρά τη συνταξιοδότησή του, καλά ενημερωμένος πάντα, είναι μία αστείρευτη πηγή πληροφοριών για τον Άγγελο και την Ελπίδα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΟΓΡΙΔΗΣ: Ωφελιμιστής και προσκολλημένος στην εκάστοτε εξουσία, μεγαλέμπορος υφασμάτων και αξεσουάρ, έχει ένα αρχοντικό στη φτωχική γειτονιά των Σταμέλων. Ζει στον δικό του κόσμο, αποξενωμένος από τη γυναίκα του Ευθυμία, που δε συμμερίζεται τις δικές του αντιλήψεις. Όταν η γυναίκα του πεθαίνει μετά από μακρά αρρώστια, συγκλονίζεται. Εκείνη τη νύχτα και ενώ η γυναίκα του κείτεται άψυχη στο σπίτι τους, αποπειράται να βιάσει την Ελπίδα, που ήταν η καλύτερη φίλη της Ευθυμίας. Δεν ολοκληρώνει την απόπειρά του συνειδητοποιώντας έξαφνα τι πάει να κάνει. Τα επόμενα χρόνια προσπαθεί να εξιλεωθεί απέναντι στην Ελπίδα, που δεν αποκαλύπτει σε κανένα την επίθεση σε βάρος της.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΟΓΡΙΔΗΣ: Γιος του Δημήτρη και της Ευθυμίας Καλογρίδη. Αποτελεί τον παιδικό έρωτα της Άννας, που συνήθιζε να δη-

λώνει πως όταν γίνει δεκαπέντε χρόνων θα τον παντρευτεί. Γίνονται ωστόσο πολύ καλοί φίλοι παρά τη διαφορά ηλικίας. Ο Γιώργος –φοιτητής της Ιατρικής– ερωτεύεται την κόρη του Φαίδωνα Κυριαζή Δήμητρα και μαζί μετέχουν σε μία αντιστασιακή οργάνωση φοιτητών. Η Δήμητρα διακόπτει τον δεσμό της με τον Γιώργο και αποχωρεί από την αντιστασιακή οργάνωση όταν πέφτει θύμα σεξουαλικής κακοποίησης από τον πατέρα της, προκαλώντας αβάσταχτα ερωτηματικά σε αυτόν που δε γνωρίζει την αιτία. Ο Γιώργος, όταν η οργάνωσή τους χτυπιέται από τη Γκεστάπο, καταφεύγει στα βουνά, όπου συμμετέχει σε επιχειρήσεις του ΕΛΑΣ. Επιστρέφει μαζί με τον Φατούρο στην Αθήνα το '44 και επανασυνδέεται με τη Δήμητρα.

ΕΛΕΝΗ ΚΑΛΟΓΡΙΑΗ: Κόρη του Δημήτρη και της Ευθυμίας και στενή φίλη της Άννας.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΚΙΑΔΑΣ: Απόφοιτος της Ιατρικής και συντονιστής του πυρήνα φοιτητών της αντιστασιακής οργάνωσης που συμμετείχαν ο Γιώργος και η Δήμητρα.

ΚΩΣΤΑΣ & ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΒΛΑΣΕΡΟΥ: Γείτονες των Σταμέλων από τα μέσα της Κατοχής. Η Κατερίνα γίνεται φίλη της Ελπίδας και μαζί ζουν τα δραματικά γεγονότα που αφορούν τις οικογένειές τους. Ο Κώστας Βλασερός, σε μια κίνηση απελπισίας, πηγαίνει στη Γερμανία ως εθελοντής εργάτης και εκεί εκτελείται ως σαμποτέρ για κάτι που δεν έκανε, ενώ δεν του δόθηκε η δυνατότητα να απολογηθεί.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΤΟΣ: Μεγαλέμπορος κρεάτων. Η Ελπίδα κάνει μάθημα αγγλικών στον γιο του Στέφανο. Διατηρεί στενή φιλία με τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό από τον καιρό που υπηρετήσαν μαζί στον στρατό.

Αθήνα, 9 Ιουδίου 1965



Η νύχτα είχε προχωρήσει. Το πηχτό σκοτάδι έσπαγε από τη λάμψη του φεγγαριού, σε λίγες ημέρες θα είχε πανσέληνο. Η τελευταία κολόνα του δημοτικού φωτισμού βρισκόταν αρκετά μέτρα, στα δεξιά του σπιτιού. Αριστερά από το σπίτι του επισμηναγού Κωστή Σαρικόπουλου υπήρχε ένα μεγάλο κενό, μια μαύρη τρύπα. Στο φως της ημέρας μπορούσες να δεις πως ήταν μία έκταση που δεν είχε σπίτια, μόνο θάμνους, λίγα δέντρα κι ένα βαθύ ρέμα που από ένα σημείο και μετά πήγαινε παράλληλα με τον κατηφορικό χωμάτινο δρόμο και περνώντας μπροστά από το σπίτι, κατέληγε στην άλλη άκρη του οικισμού.

Κατάλαβε πως κάτι είχε στραβώσει όταν διέκρινε έναν μεγαλόσωμο άντρα να προβάλλει από το σύδεντρο του απέναντι οικοπέδου, ενώ έπιασε και άλλες κινήσεις στη δεξιά γωνία του δρόμου. Στο αμυδρό φως διέκρινε πως ο άντρας που είχε ήδη αρχίσει να κινείται προς αυτόν βαστούσε κάτι που έμοιαζε με ρόπαλο. Μισόκλεισε τα μάτια του με ένταση καθώς ο εγκέφαλός του συνειδητοποιούσε και ερμήνευε όσα έβλεπε. Αυτός... αυτοί του την είχαν στημένη.

Άρχισε να τρέχει πανικόβλητος αριστερά, στον ελαφρώς κατηφορικό χωμάτινο δρόμο. Ήξερε πως έπρεπε να διασχίσει μία απόσταση μισού χιλιομέτρου περίπου πριν βρεθεί και πάλι σε κατοικημένο μέρος. Ο τρόμος είχε στήσει χορό στο θολωμένο του μυαλό και η καρδιά του χτυπούσε τόσο δυνατά, που αισθανόταν πως ο ήχος της έφτανε στα αυτιά του. *Αν με πιάσουν, χάθηκα. Θεέ μου, δε θέλω να πεθάνω!*

Όλα πήγαιναν τόσο καλά εκείνο το βράδυ! Ύστερα από αρκετές συναντήσεις, αυτή τη φορά η «πηγή» του, δηλαδή ο επι-

σημναγός Σαρικόπουλος που του έδινε πληροφορίες για τη συννομοσία στον στρατό, είχε πραγματικά καινούρια νέα.

Είχε ανοίξει την αυλόπορτα για να βγει στον δρόμο, με την αδρεναλίνη του στα ύψη ύστερα από όσα είχε μάθει, αλλά άρκεσαν λίγα δευτερόλεπτα για να μετατραπεί η χαρά και ο ενθουσιασμός του σε τρόμο.

Ο ήχος των βημάτων που έτρεχαν πίσω του, δυσοίωνος σαν τον θάνατο, ακούστηκε ακόμα πιο κοντά. Πρέπει να ήταν τουλάχιστον τρεις. Κάποιος σκόνταψε και βλαστήμησε χαμηλόφωνα. Προσπάθησε να τρέξει γρηγορότερα. ΔιάβOLE, νέος άνθρωπος ήταν ακόμα, όμως αυτό το ρηματοδοσιγάρο έφταιγε... καλά του έλεγε εκείνη να το κόψει, αλλά δυστυχώς δεν την άκουσε. Μάλιστα την απόπαιρνε και να που τώρα μπορεί να του στοίχιζε πολύ ακριβά.

Καμιά εκατοστή μέτρα ακόμα και θα έφτανε στην επόμενη διασταύρωση, εκεί θα έστριβε δεξιά και θα βρισκόταν σε μέρος με σπίτια, αυτοκίνητα, κόσμο. Έκανε λίγα ακόμα μέτρα, όταν το πόδι του σκόνταψε σε μία πέτρα. Έχασε την ισορροπία του πέφτοντας μπροστά. Ένας οξύς πόνος στο δεξί πόδι και στα πλευρά τον έκανε να αφήσει ένα ουρλιαχτό πόνου. «Αυτό ήταν... Χριστέ μου!» βόγγηξε.

Οι άντρες είχαν φτάσει γύρω του πια, σαν τα κοράκια που φερμάρουν το πεσμένο θήραμα. Τώρα μπορούσε να λύσει την απορία του: ήταν τρεις γεροδεμένοι τύποι και στα χέρια βαστούσαν ρόπαλα, ενώ έφτασε λαχανιασμένος με καθυστέρηση ακόμα ένας, λίγο μεγαλύτερης ηλικίας, που κρατούσε μόνο έναν φακό. Μάλλον ήταν επικεφαλής τους και δεν ήθελε να λερώσει τα χέρια του.

«Αγαπητέ μου κύριε, δεν τα βάζουν με τον στρατό! Σφάλλατε και θα πληρώσετε...» είπε σχεδόν λυπημένα, σαν να έκανε μία απλή διαπίστωση σε μία φυσιολογική συζήτηση μεταξύ κυρίων. Αλλά αμέσως μετά έκανε ένα βήμα πίσω και απευθυνόμενος στους συντρόφους του άλλαξε τόνο λέγοντας κοφτά: «Τσασκίστε το κάθαρμα!»

Το πρόσωπό της πρόβαλε ξαφνικά στο μυαλό του στα τελευταία δευτερόλεπτα που μεσολάβησαν μετά την εκφώνηση της καταδίκης του. Φωτεινό και πανέμορφο, έμοιαζε να τον κοιτάζει θλιμμένα. *Αχ, κορίτσι μου, γιατί δε σου μίλησα... να σου πω αυτά που μου έκαιγαν τα σωθικά.*

Στην ησυχία της νύχτας και κάτω από το ασημί φως του φεγγαριού, οι τρεις άντρες έπιασαν δουλειά. Τα φώτα των πρώτων σπιτιών του οικισμού ήταν τόσο κοντά αλλά και τόσο μακριά ταυτόχρονα για τον ανήμπορο άντρα. Τα ρόπαλα ανεβοκατέβαιναν με μανία πάνω του. Κραπ-κρουπ... κραπ-κρουπ... κραπ-κρουπ... Οι κραυγές πόνου και τα βογκητά άρχισαν να εξασθενούν, μέχρι που έπαψαν τελείως. Ακολούθησε μια απαίσια σιγή. Δεν ήταν η ησυχία της νύχτας, αλλά μία απόκοσμη απουσία θορύβων που θα 'λεγες πως είχε τη μυρωδιά τρόμου που συνοδεύει κάθε αφύσικο γεγονός.

Ένα παντζούρι που ακούστηκε να κλείνει βιαστικά έσπασε τη σιγή. Οι τέσσερις άντρες, έχοντας ολοκληρώσει το μακάβριο έργο τους, έφυγαν με γοργό βήμα και χάθηκαν στην επόμενη διασταύρωση του χωμάτινου δρόμου.

Λίγα λεπτά αργότερα ένας σκύλος εμφανίστηκε και πλησίασε διστακτικά. Έσκυψε, μύρισε το πεσμένο σώμα του άντρα και μετά, σηκώνοντας ψηλά το κεφάλι του, άφησε ένα λυπητερό αλύχτισμα...

ANNA



Το σκοτάδι είχε χιμήξει μέσα μου! Έπνιγε τα εγκεφαλικά μου κύτταρα σβήνοντας κάθε φωτεινή ανάμνηση της μικρής μου ζωής. Όλες οι στιγμές της νιότης μου που χρωμάτιζαν θετικά μια δίσεκτη εποχή είχαν χαθεί μέσα στη σκοτεινή παράγκα της πλαγιάς του Λυκαβηττού εκείνο το θλιβερό απόγευμα. Ήταν σαν να είχε διαγραφεί κάθε τι καλό από το παρελθόν μου και τη θέση του πήρε ένας βόρβορος σκέψεων με γκριζες εικόνες και σκοτεινά συναισθήματα. Η βάρβαρη συμπεριφορά εκείνων των ανθρώπων δεν είχε τσακίσει μόνο το κορμί μου, στέλνοντάς με στις παρυφές του Άδη και στο κρεβάτι του νοσοκομείου όπου ήμουν καθηλωμένη για εβδομάδες, αλλά ταυτόχρονα έμοιαζε να είχε νεκρώσει εκείνο το τμήμα του εγκεφάλου που επεξεργάζεται εικόνες και προοπτικές από το μέλλον, δημιουργήματα της ελπίδας, αυτά που παρακινούν κάθε νέο άνθρωπο.

Στο κρεβάτι του νοσοκομείου και ενώ το κορμί μου πάσχιζε να θεραπευτεί, αδυνατούσα να επικοινωνήσω με τη μάνα μου, τα αδέρφια μου, τους φίλους και συγγενείς, που με επισκέπτονταν προσπαθώντας να μου δώσουν λίγο κουράγιο. Τις μόνες στιγμές που άφηνα κάποιες χαραμάδες επικοινωνίας ανοιχτές ήταν οι σύντομες συζητήσεις με τον χειρουργό που έσωσε –ως φαίνεται– τη ζωή μου. Οι μόνες ολοκληρωμένες προτάσεις που άρθρωσα εκείνες τις μέρες απευθύνθηκαν σε αυτόν. Όλοι οι άλλοι φάνταζαν στα μάτια μου να αντιπροσωπεύουν ένα παρελθόν με το οποίο δεν ήθελα να έχω καμία σχέση. Σαν να τους θεωρούσα υπεύθυνους για όσα μου είχαν συμβεί και με τον τρόπο μου τους απόδιωχνα από κοντά μου, ακόμα και αυτή την απαρηγόρητη μάνα μου.

Οι ατελείωτες μέρες στο νοσοκομείο, αλλά και αρκετές από αυτές που ακολούθησαν, όταν αποθεραπευμένη από τα σωματικά τραύματα επέστρεψα στο σπίτι μου, είναι μια μαύρη τρύπα στις αναμνήσεις της ζωής μου. Ακόμα και σήμερα θυμάμαι ελάχιστα πράγματα και μόνο μια γενική αίσθηση έχει απομείνει. Ένα κράμα πόνου, φόβου, αηδίας, εγκατάλειψης, αλλά και μίσους. Ενός μίσους που δεν κατευθυνόταν αποκλειστικά στους αντουργούς της επίθεσης που δέχτηκα, αλλά και εναντίον όλων –μηδενός εξαιρουμένου–, που στο ταραγμένο μου μυαλό είχαν ευθύνη για την κατάσταση που εξέτρεφε τέρατα, σαν αυτά που με κακοποίησαν με τρόπους που δε φανταζόμουν πως υπήρχαν! Μοναδική εξαίρεση στη γενικευμένη μου απέχθεια ήταν ο γιατρός μου. Ως φαίνεται, η ευγνωμοσύνη που ένιωθα με εμπόδιζε να τον συμπεριλάβω και αυτόν άκριτα στους εν δυνάμει «εχθρούς μου».

Ο Αντώνης Καραλής ήταν γιος ενός δασκάλου από το Ηράκλειο Κρήτης, που λίγα χρόνια μετά την απελευθέρωση του νησιού από τους Τούρκους και την αυτονομισή του έφυγε με μια Σκωτσέζα νοσοκόμα –την οποία γνώρισε, ερωτεύτηκε και παντρεύτηκε σε χρόνο ρεκόρ– για την πρωτεύουσα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Στα 1910 απέκτησαν τον μοναδικό τους γιο, τον Αντώνη, μετά από δύο κορίτσια. Σπούδασε ιατρική στο Εδιμβούργο, με τη βοήθεια του Σκωτσέζου παππού του, που ήταν και αυτός γιατρός και έγινε ένας πολύ καλός χειρουργός. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου πρόσφερε τις ιατρικές του υπηρεσίες στον στρατό, στα μέτωπα της Αφρικής και της Ιταλίας, μια εμπειρία που τον σημάδεψε. Η οδυνηρή πραγματικότητα και ο ασύλληπτος ανθρώπινος πόνος εκεί δεν υπήρχαν στα εργαστήρια ανατομίας του Πανεπιστημίου του Εδιμβούργου ούτε και στα πιο οργανωμένα νοσοκομεία που δούλεψε στη συνέχεια. Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας ήρθε με τα βρετανικά στρατεύματα στην πρωτεύουσα της πατρίδας του πατέρα του.

Ο Καραλής έζησε τα γεγονότα του Δεκέμβρη και μετά την αποστράτευσή του, τον Απρίλη του '45, παρέμεινε στην Αθήνα,

εγκαταλείποντας την πολλά υποσχόμενη καριέρα του σε νοσοκομείο του Λονδίνου, όπου είχε πάει μετά την αποφοίτησή του για να είναι κοντά στους γονείς του. Μια απόφαση περιέργη για έναν λαμπρό επιστήμονα που είχε ελληνική καταγωγή, αλλά είχε γεννηθεί στην Αγγλία: να αφήσει την ασφάλεια της πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας για να ζήσει και να εργαστεί στην εξαθλιωμένη χώρα καταγωγής του πατέρα του. Σε αυτό συνετέλεσε – εκτός από τον θάνατο και των δύο γονιών του αρχές του '44, από ιπτάμενη βόμβα – και η αγάπη που τον είχε ενσταλάξει ο πατέρας του για τη γη των προγόνων του. Από μικρός έμαθε να αγαπά την Ελλάδα, δεν αρκέστηκε στις διηγήσεις που άκουγε, αλλά με την παρακίνηση του πατέρα του διάβασε πολλά για τη μικρή χώρα με την πανέμορφη φύση και τη μεγάλη Ιστορία. Παρά τις εξηγήσεις του Καραλή, πάντα είχα μία απορία για τα κίνητρό του και μόνο όσοι έζησαν την Αθήνα μετά τον πόλεμο μπορούν να με κατανοήσουν, ωστόσο εκείνη η απόφασή του υπήρξε για μένα ευλογία Θεού, γιατί έτσι ήρθα σε επαφή με έναν άνθρωπο που του χρωστάω κάτι περισσότερο και από την ίδια μου τη ζωή!

Ενώ ήμουν στο νοσοκομείο αναμένοντας να χειρουργηθώ ξανά, τα γεγονότα στην ελληνική πολιτική σκηνή ακολουθούσαν την αναπόδραστη πορεία τους. Ενδεικτική της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί μία δήλωση του υπηρεσιακού πρωθυπουργού Πέτρου Βούλγαρη, σχετικά με τις καταγγελίες του ΕΑΜ σε ξένες εφημερίδες για τρομοκρατία σε βάρος στελεχών του από κρατικούς και παρακρατικούς μηχανισμούς. «Η προηγούμενη κυβέρνηση εδέχθει (!) να συνάψει τη Συμφωνία της Βάρκιζας κατά την οποία αμνηστεύθηκαν τα πολιτικά αδικήματα, παραπέμφθηκαν όμως εις τα τακτικά δικαστήρια τα εγκλήματα κοινού δικαίου...» και συνεχίζει εξαίροντας το κατά τα άλλα καλό κλίμα!

Μια ανακοίνωση τυπική, όσον αφορά την πολιτική σκοπιά της κυβέρνησης Βούλγαρη, που όμως αναδεικνύει την ελλειμματικότητα της Συμφωνίας της Βάρκιζας, που έμελλε να αλείψει με βούτυρο το ψωμί των εξτρεμιστών και να οδηγήσει σε νέο και

αγριότερο κύκλο εμφύλιας σύγκρουσης. Η αδυναμία και των δύο πλευρών της Συμφωνίας να αντιληφθούν το πολιτικό και κοινωνικό υπόβαθρο ενός βαθιά διχασμένου λαού –από όσα είχαν προηγηθεί– τους εμπόδισε να δώσουν ένα έμπρακτο και γενναίο τέλος στην εμφύλια σύγκρουση, που είχε ξεκινήσει στα ελληνικά βουνά στη διάρκεια της Κατοχής και κορυφώθηκε τον Δεκέμβριο του '44. Δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν για την πολιτική αμνηστία και τη συμμετοχή των ηττημένων στη διακυβέρνηση της χώρας, που πιθανότατα θα αποδυνάμωνε τις ακραίες φωνές και μέσα στην Αριστερά!

Σταδιακά, στις αντιμαχόμενες παρατάξεις, επικράτησαν οι απόψεις εκείνων που θεωρούσαν πως η ζωή είναι μία περιττή πολυτέλεια για τους αντιπάλους, οι οποίοι, ως απόβλητοι του εθνικού σώματος, μπορούσαν πλέον να εξοντωθούν! Οι εφημερίδες της εποχής έβριθαν από ειδήσεις στα ψιλά που αφορούσαν πράξεις βίας. Εκδικήσεις και αντεκδικήσεις συνέθεσαν έναν φαύλο κύκλο αίματος, ενώ οι φυλακές στέναζαν κάτω από το βάρος χιλιάδων υπόδικων, κυρίως από τα γεγονότα του Δεκέμβρη. Οι καταγγελίες πολλές και αρκετές εξ αυτών γίνονταν για λόγους προσωπικών διαφορών!

Τα δικαστήρια, που άλλα αφορούσαν δωσίλογους και άλλα τους «στασιαστές» του Δεκέμβρη, συνεδρίαζαν αδιάκοπα, παράγοντας μια στρεβλή και μονομερή εικόνα δικαιοσύνης που επέτεινε τα αδιέξοδα και έφθειρε τα ούτως ή άλλως σαθρά θεμέλια του αδύναμου μεταπολεμικού μας κράτους. Οι περισσότεροι δωσίλογοι αθωώθηκαν, ενώ οι «στασιαστές» καταδικάστηκαν, τις περισσότερες φορές μάλιστα χωρίς αποδείξεις. Οι συζητήσεις για τον ορισμό εκλογών και δημοψηφίσματος για το πολιτικό διεξάγονταν μέσα σε ατμόσφαιρα διάχυτης δυσπιστίας, βίας και καταναγκασμού.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των μισαλλόδοξων απόψεων ακραίων κύκλων της εποχής αποτελεί το παρακάτω απόσπασμα από την εφημερίδα «Καθημερινή» που δημοσιεύθηκε αργό-

τερα, τον Φεβρουάριο του 1948, αλλά απηχέι τις απόψεις που δυστυχώς επικράτησαν και οδήγησαν στον νέο γύρο του Εμφυλίου: «Ο Ύψιστος μας έκαμε και ένα άλλο δώρον, την επανάσταση και τα Δεκεμβριανά. Διότι τι θα συνέβαινε αν δεν εγίνετο; Διά να μη γίνουν, είμεθα τότε εις κάθε υποχώρηση έτοιμοι. Θα εδίδαμεν εις τους κομμουνιστάς και ένα και δύο υπουργεία, ακόμη και πέντε. Σιγά σιγά θα τους παρεδίδαμεν –διά να μην γίνει επανάστασις– και την Διοίκησιν και τον Στόλον και τον Στρατόν. Και θα τους εδίναμε, για να μη γίνει επανάστασις, και την Δημοκρατίαν ακόμη... θα τους εδίναμε όλα, και θα κατανούσαμε αντί του εθνικού μας ύμνου να τραγουδάμε όλοι μαζί ασκεπείς και με ψηλά τις γροθιές την Λαοκρατία και να κρεμάσωμεν εις τα μπαλκόνια μας την κόκκινη σημαία με τα δρέπανα και τα σφυριά...»

Ο κυνισμός του παραπάνω κειμένου είναι εμφανής και αποκαλύπτει τις νοοτροπίες που ώθησαν τα πράγματα στα άκρα. Καθοριστική –αρνητική– εξέλιξη υπήρξε η ουσιαστική νομιμοποίηση της άκρας δεξιάς, που είχε συνεργαστεί με τους κατακτητές! Μετά την απελευθέρωση και ενώ ο παγκόσμιος πόλεμος όδευε στη λήξη του, στην Ευρώπη έπνεε δυνατά ο δημοκρατικός άνεμος και η καταδίκη του φασισμού ήταν σχεδόν καθολική. Έτσι η λογική εξέλιξη στις μεταπολεμικές εξελίξεις στην Ελλάδα θα πρέπει να ήταν: ο εγχώριος φασισμός και οι συνεργάτες των κατακτητών, ακόμα και οι σκληροί βασιλόφρονες πολιτικοί, να έμπαιναν στο περιθώριο της Ιστορίας! Τα Δεκεμβριανά όμως και ορισμένα καθοριστικά γεγονότα που προηγήθηκαν –όπως, για παράδειγμα, η διάλυση του 5/42 στη διάρκεια της Κατοχής από τον ΕΛΑΣ– αποτέλεσαν καθαρτήρια διαδικασία για όλους αυτούς, με αποτέλεσμα αντί να τιμωρηθούν, να επιτύχουν να ενταχθούν στο στρατόπεδο των νικητών του Εμφυλίου και να πάρουν θέση στο κάδρο της κεντρικής πολιτικής σκηνής, διαβρώνοντας και υπονομεύοντας ανεπανόρθωτα την ηθική συγκρότηση της ελληνικής μεταπολεμικής κοινωνίας!

Η Ελλάδα των κατεστραμμένων δομών, των τεράστιων επι-

οιτιστικών αναγκών, του μίσους και των φονικών ερίδων ήταν πλέον εύκολη λεία για οποιονδήποτε ισχυρό. Τη βοήθεια που έρχεται από την ΟΥΝΠΑ –με είδη πρώτης ανάγκης για την επιβίωση του χειμαζόμενου πληθυσμού– τη διαχειρίζονταν κρατικά και παρακρατικά δίκτυα κατά το δοκούν, εξυπηρετώντας τα κάθε λογής συμφέροντα. Με σύμμαχο την ανοχή των Βρετανών, που υποτίθεται πως επόπτευαν την όλη διαδικασία, η βοήθεια διοχετευόταν σε κερδοσκοπούς και ημέτερους, ενισχύοντας τα πορτοφύλια των μεταπολεμικών «μαυραγοριτών» αλλά και την παρακρατική εξουσία, που διαχειριζόμενη πολύτιμα αγαθά μπορούσε να εξαγοράζει συνειδήσεις και να στρατολογεί μέλη. Οι επιλογές των προϊόντων που αποτελούσαν τη βοήθεια δεν εντάχθηκαν σε ένα πλαίσιο συνύπαρξης με την ντόπια παραγωγή, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις λειτούργησαν ανταγωνιστικά, με αποτέλεσμα να υπονομευτεί ακόμα και αυτή η ισχυρή προσπάθεια εγχώριας ανάπτυξης, μιας και τα ελληνικά προϊόντα δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν τις τιμές αυτών της ΟΥΝΠΑ.

Στο διεθνές περιβάλλον, η ερειπωμένη από τους ανηλεείς βομβαρδισμούς Γερμανία είχε συνθηκολογήσει άνευ όρων και ο πόλεμος στην Ευρώπη είχε τελειώσει. Ο Αδόλφος Χίτλερ είχε αυτοκτονήσει και οι Σύμμαχοι οικοδομούσαν το μεταπολεμικό σκηνικό μέσα σε κλίμα αμοιβαίας δυσπιστίας, που λίγο αργότερα θα οδηγούσε στον Ψυχρό Πόλεμο. Οι ατομικές βόμβες που έπληξαν τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι τερμάτισαν με τον πλέον βίαιο και απάνθρωπο τρόπο τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ η νέα ημέρα της ειρήνης ξεκίνησε με βασανιστικά ερωτηματικά.

Το πρόβλημα που θα ανέκλυπτε σταδιακά δε θα αφορούσε τι κέρδισαν οι νικητές του πολέμου, αλλά τι έχασαν τελικά ή τι κληροδότησαν στους επιγόνους τους.

Μέσα σε λίγα χρόνια ο Άξονας και κυρίως η χιτλερική Γερμανία κατάφερε να υπονομεύσει βάνανυα το ηθικό υπόστρωμα του δυτικού κόσμου, διαπράττοντας αδιανόητα εγκλήματα σε φύση και έκταση. Στην προσπάθειά τους να νικήσουν, και οι Σύμμα-

χοι χρησιμοποιήσαν αρκετές φορές όπλα μαζικής καταστροφής, που συναγωνίζονταν αυτά των αντιπάλων τους, με αποτέλεσμα η λήξη του πολέμου να αφήσει εκατομμύρια ανθρώπους στα όρια του επισιτιστικού ολέθρου. Οι βασικές υποδομές σε πολλές χώρες είχαν καταστραφεί παντελώς και τα πλήγματα στην πολιτιστική κληρονομιά πολλών χωρών ήταν ανυπολόγιστα. Στις παράπλευρες συνέπειες και η καταστροφή, από τους ανηλεείς βομβαρδισμούς των νικητών, των μνημείων ενός χιλιόχρονου γερμανικού πολιτισμού, που σχεδόν εξαφανίστηκε από προσώπου γης!

Τα τεράστια κενά που δημιούργησε το καταστροφικό πέρας της πολεμικής καταιγίδας ανέλαβε –με το αζημίωτο φυσικά– να καλύψει η νέα παγκόσμια ηγέτιδα δύναμη, οι ΗΠΑ, εδραιώνοντας σταδιακά μια παγκόσμια πολιτική επικυριαρχία. Το ίδιο διάστημα η Μεγάλη Βρετανία προσπάθησε να διασώσει ό,τι μπορούσε από τις αποικίες και η Σοβιετική Ρωσία να δημιουργήσει ένα πλέγμα χωρών με συγγενή καθεστώτα στην ανατολική Ευρώπη. Στο εξής, όλες οι αποφάσεις των συνδιασκέψεων των νικητών θα καθορίζονται και ταυτόχρονα θα συσκοτίζονται από αυτές τις επιδιώξεις. Τα αιτήματα των μικρότερων χωρών, είτε ανήκαν στη συμμαχία των νικητών, είτε ήταν με το πλευρό του Άξονα, θα αντιμετωπίζονταν εφεξής κάτω από το πρίσμα των βασικών επιδιώξεων των μεγάλων!

Η μικρή μας γειτονιά, παραζαλισμένη κι αυτή από τα αλλεπάλληλα τραυματικά γεγονότα, πάσχιζε να βρει φως στην άκρη του τούνελ και να συμμαζέψει τα απομεινάρια της. Στον κακοτράχαλο χωματόδρομο που τη διέσχιζε, λίγο πριν βγει στον ασφάλτινο που κατέβαινε από το Κολωνάκι, συνέχιζαν να παίζουν τα παιδιά και να μαζεύονται οι μεγάλοι τις ώρες της σχολής. Όμως η ψυχροσύνθεση των ανθρώπων είχε αλλάξει σημαντικά σε σχέση με τις αντίστοιχες προπολεμικές εικόνες. Ίσως η λαβωμένη μου ψυχολογία με έκανε να «βλέπω» κυρίως εκείνους που έλειπαν και όχι όσους εξακολουθούσαν να υπάρχουν και να κινούνται γύρω μας.

Το μισογκρεμισμένο σπίτι απέναντί μας στοίχειωνε τα όνειρά μου, με τις εικόνες της Δήμητρας και των αδελφών της να συγχέονται με τη γεμάτη κακία φυσιογνωμία του Κυριαζή, όταν έσκυβε από πάνω μου για να μου δώσει το τελικό χτύπημα. Ο πατέρας μου, η Ευθυμία, ο Σταύρου, ακόμα και ο κυρ Φώτης με την Μπούκη κυριαρχούσαν με την απουσία τους στο μυαλό μου, σκεπάζοντας ακόμα και την παρουσία των ζωντανών. Τα αδέλφια μου, ο δεκατριάχρονος Σωκράτης και ο μικρός Θέμος, που τον Σεπτέμβρη θα πρωτοπήγαινε σχολείο, προσπαθούσαν με συγκινητική αμηχανία αλλά και σταθερή πίστη να σταθούν δίπλα μου, για να μου μεταδώσουν λίγη από τη δική τους διάθεση για ζωή.

Όμως τότε τίποτα δε φαινόταν ικανό να με βγάλει από την αυτο-απομόνωση στην οποία είχα περιπέσει. Το καλοκαίρι του '45 προχωρούσε, ο ήλιος έλαμπε καντός όπως πάντα, τα σωματικά μου τραύματα είχαν επουλωθεί, αλλά οι πληγές της ψυχής μου παρέμεναν αθεράπευτα βαθιές και το σκοτάδι μέσα μου αδυσώπητα παρόν.



Η πληγή στο στήθος του είχε σχεδόν γιάνει. Η σφαίρα τον είχε χτυπήσει κατ'άσθητα και είχε βγει από την πλάτη, αλλά, προς μεγάλη του τύχη, χωρίς να του πειράξει ζωτικά όργανα. Το πόδι του ήταν σπασμένο, είχε ραγισμένα πλευρά και είχε χάσει αρκετό αίμα, όμως χάρη στην απρόσμενη βοήθεια ενός γιατρού είχε καταφέρει να επιζήσει χωρίς να μεταφερθεί σε κάποιο νοσοκομείο, όπου θα είχε γίνει στόχος των χωροφυλάκων ή των παρακρατικών της «Χ».

Πήρε ένα τσιγάρο, από αυτά που του άφηνε διακριτικά πάνω στο τραπέζακι η θυγατέρα του γιατρού, *Ας είναι καλά*, και κοίταξε αφηρημένα από το παράθυρο τον κήπο. Είχε ανέβει πάνω στο σαλόνι για να αλλάξει παραστάσεις. Διάβαζε τις εφημερίδες που του έφερνε ο γιατρός –μέχρι *Ριζοσπάστη* του είχε βρει δυο τρεις φορές– και από τα νέα καταλάβαινε πως αντί να εξομαλύνονται οι καταστάσεις μάλλον χειροτέρευαν. Είχε φτάσει πλέον η ώρα να πάρει αποφάσεις για το μέλλον του, μιας και η παραμονή του στο φιλόξενο σπιτικό του γιατρού έπρεπε να πάρει τέλος.

Ο Γιάννης Φατούρος είχε τραυματιστεί σοβαρά σε μια από τις τελευταίες μάχες του Δεκέμβρη. Η ομάδα του, που δρούσε στα πλαίσια του σχηματισμού με τον φιλόδοξο και μάλλον βαρύγδουπο τίτλο «2ο Σύνταγμα της 1ης Ταξιαρχίας του ΕΛΑΣ», απαρτιζόταν κυρίως από άναρχα μπουλούκια επονιτών φοιτητών και εθελοντών αγωνιστών και λίγους μαρξοτοκαπνισμένους αγωνιστές που είχαν απομείνει από την προδοσία στην αρχή της σύρραξης, η οποία είχε οδηγήσει να παραδοθεί μεγάλο τμήμα του 2ου Συντάγματος. Είχαν ριχτεί στις μάχες με ενθουσιασμό,

που σιγά σιγά μεταπράπηκε σε αγανάκτηση και απελπισία για τις κραυγαλέες ελλείψεις όχι μόνο σε όπλα, προμήθειες και ανθρώπους, αλλά και στρατηγικής, απέναντι σε έναν εχθρό που πλέον, χάρη στην επέμβαση των Βρετανών, είχε την απόλυτη υπεροχή και υπεροπλία.

Στην πρώτη φάση της γενικευμένης επίθεσης εναντίον τους, οι βομβαρδισμοί από τα εγγλέζικα αεροπλάνα στην Καισαριανή και στον Βύρωνα και οι κανονιοβολισμοί του πυροβολικού τους –αδιαφορώντας για τους αμάχους– είχαν προκαλέσει μεγάλες απώλειες, αλλά χωρίς να κάμψουν το σθένος τους. Μετά όμως, καθώς άρχισε η συντονισμένη επίθεση από αγγλικά στρατεύματα και την Ταξιαρχία του Ρίμινι, συνειδητοποίησαν πως δεν είχαν ελπίδα βοήθειας από πουθενά και μοιραία άρχισε η υποχώρηση. Δρόμο-δρόμο, σπίτι-σπίτι, με τις μάχες να γίνονται από τετράγωνο σε τετράγωνο και να εξελίσσονται σε πραγματική σφαγή.

Πλησίαζε η Πρωτοχρονιά και η υποχώρηση επιταχύνθηκε, με αποκλειστικό στόχο την πλήρη απαγκίστρωση και την ένωση στα βόρεια με άλλα τμήματα του ΕΛΑΣ, που, ως φαίνεται, ήταν κι αυτά σε παρόμοια φάση. Σε μία από τις μάχες ο Γιάννης τραυματίστηκε. Δέχτηκε μία σφαίρα στο στήθος και έπεσε από μία ταράτσα διώροφης οικοδομής, όπου είχε ανέβει για να κατοπτεύσει εχθρικές κινήσεις. Οι θάμνοι ανέκοψαν την ορμή της πτώσης και γλίτωσε. Λίγες μέρες μετά συνήλθε στο σπίτι ενός γιατρού, όπου τον είχαν αφήσει οι καταδιωκόμενοι συναγωνιστές του. Εκείνο που οι συναγωνιστές του δε γνώριζαν και αποτέλεσε ευτυχή συγκυρία ήταν πως το σπίτι αυτό ανήκε σε έναν γιατρό που οι αρχές του δε θα του επέτρεπαν να λειτουργήσει διαφορετικά από αυτό που έπραξε τελικά.

Ο Χρήστος Μερτίκας είχε ξεκινήσει ειδικευόμενος στη γενική χειρουργική, αλλά σιγά σιγά απέκτησε μέσα στο νοσοκομείο τη φήμη του γιατρού που κατανοούσε καλύτερα τις ανατομικές ιδιαιτερότητες του οργανισμού των ανηλίκων και έτσι σε αυτόν προσέτρεχαν όταν αντιμετώπιζαν ένα χειρουργικό περιστατικό που

αφορούσε παιδί. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αφοσιωθεί στην παιδοχειρουργική, την οποία προσέγγισε περισσότερο εμπειρικά και λιγότερο μέσω της, ούτως ή άλλως, ανεπαρκούς μετεκπαίδευσης. Άνθρωπος προσηνής και καλότροπος, δε δίσταζε να βοηθάει φτωχούς οικογενειάρχες να αντιμετωπίσουν τα σοβαρά προβλήματα των παιδιών τους. Είχε χάσει τη γυναίκα του στην αρχή της Κατοχής και είχε μείνει –προς μεγάλη του αμηχανία– μόνος με τη δεκαεπτάχρονη τότε κόρη του και τον δεκάχρονο Πανυσανία. Ευτυχώς γι' αυτόν η Πηνελόπη πήρε τα ηνία στο σπίτι, γιατί ο ίδιος, όσο ικανός ήταν στην επιστήμη του, τόσο αδέξιος και ανίκανος ένιωθε να χειριστεί τα προβλήματα της καθημερινότητας, κάτι που έκανε με επιτυχία η μακαρίτισσα γυναίκα του. Η εμφύλια σύγκρουση δημιούργησε και σε αυτόν μεγάλα προβλήματα, όπως και σε όλους τους Αθηναίους, αλλά συνέχισε, παρά τους κινδύνους, να πηγαίνει στο νοσοκομείο, όπου υπήρχαν δεκάδες θύματα των μαχών, χωρίς να λείπουν τα παιδιά από ανάμεσά τους.

Ο μαρτυρικός εκείνος Δεκέμβρης πλησίαζε στο τέλος του και οι μάχες είχαν μεταφερθεί δίπλα τους, με αποτέλεσμα ο Μερτίκας να παραμείνει στο σπίτι του, δίπλα στα τρομοκρατημένα παιδιά του. Ήταν η τρίτη μέρα που έμενε στο σπίτι του, όταν κάποιοι άγνωστοι –προφανώς Ελασίτες– άφησαν έναν αιμόφυρτο άντρα μέσα από την αυλόπορτα του κήπου τους.

«Βοηθήστε τον όπως μπορείτε...» του είπαν καθώς βγήκε δειλά έξω. «Αν τον παραδώσετε στους φασίστες, θα το μάθουμε και αλίμονό σας...» Με την απειλή να αιωρείται στον αέρα έφυγαν τρέχοντας.

Κουβάλησε με τα παιδιά του τον αναίσθητο άντρα μέσα στο σπίτι και τον ξάπλωσαν σε ένα ντιβάνι. Έδειχνε άσχημα και ως γιατρός κατάλαβε πως είχε ανάγκη άμεσης περίθαλψης, αλλά ήταν αδύνατο με τις συνθήκες που επικρατούσαν να τον μεταφέρουν σε νοσοκομείο. Έπρεπε να του δώσει τις πρώτες βοήθειες και μία από τις επόμενες μέρες –αν ησύχαζαν λίγο τα πράγματα– να τον μεταφέρει στο νοσοκομείο.

Αυτό όμως δεν έγινε ποτέ!

Πράγματι, οι μάχες κοντά τους σταμάτησαν, μόνο κάποιοι σποραδικοί πυροβολισμοί εξακολουθούσαν να υπενθυμίζουν πως το κακό συνεχιζόταν. Οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ υποχωρούσαν προς τα βόρεια της Αθήνας ενώ οι κυβερνητικές στρατιωτικές δυνάμεις και οι Βρετανοί τις καταδίωκαν. Όμως στα μετόπισθεν το δράμα συνεχιζόταν παίρνοντας άλλες μορφές. Στις γειτονιές και στους δρόμους έβγαιναν παγανιά παραστρατιωτικές ομάδες, κυρίως της «Χ», και από ό,τι ακουγόταν συνελάμβαναν πολίτες που τους θεωρούσαν προσκείμενους στο ΕΑΜ, τους βασάνιζαν και τους εκτελούσαν δημόσια. Ο Μερτίκας κατάλαβε πως αν επιχειρούσε να μεταφέρει τον νεαρό άντρα σε νοσοκομείο, δε θα έφτανε καν και μπορεί να το πλήρωνε και ο ίδιος.

Μετέφεραν τον Φατούρο σε μια μικρή υπόγεια αποθήκη που διέθετε το σπίτι του, ελπίζοντας να μην υποστούν καμία οργανωμένη έρευνα. Ο Μερτίκας έκανε αυτό που του υπαγόρευε η συνείδησή του, αλλά ο φόβος του ήταν μεγάλος, κυρίως για τα παιδιά του, που στους παρανοϊκούς αυτούς καιρούς θα μπορούσαν ακόμα κι αυτά να θεωρηθούν υπεύθυνα για τις πράξεις του, που αφορούσαν τον τραυματία αντάρτη. Η φροντίδα του στο βαριά τραυματισμένο σώμα του Φατούρου ήταν εξαιρετική, και μάλιστα κάτω από δύσκολες συνθήκες, και έτσι άρχισε μια αργή, βασανιστική, αλλά με σταθερά βήματα ανάρρωση. Μέρα τη μέρα η πληγή επουλωνόταν και τα κατάγματα στο πόδι και στα πλευρά του θεραπεύονταν, με τις εβδομάδες να περνούν αργά μέσα στο σκοτεινό δωμάτιο του υπογείου.

Ο θόρυβος από τη σκάλα έκανε τον Φατούρο να τιναχτεί. Ήταν η ώρα που ερχόταν κάθε πρωί η Πηνελόπη για να δει αν ήθελε κάτι και του έφερε να φάει. Ασυναίσθητα προσπάθησε με τις παλάμες του να φτιάξει τα μαλλιά του που είχαν μακρύνει πολύ. Έπρεπε να τα κόψει. Ίσως η Πηνελόπη...

«Καλημέρα, Γιάννη. Είσαι καλά; Έξω είναι χαρά Θεού. Κρίμα που δεν μπορείς να βγεις λίγο έξω...» η φωνή της ακούστηκε γλυκιά σαν μελωδία στα αυτιά του και για μία ακόμα φορά τα μάγουλά του κοκκίνισαν σαν παιδιού.

Η παρουσία της τελευταία φαινόταν να τον επηρεάζει περίεργα. *Φταίει η κλεισούρα... όταν μπορέσω να βγω πάλι στον έξω κόσμο, σίγουρα θα ηρεμήσω και θα γίνω όπως πρώτα...*

«Καλημέρα και σε εσένα, Πηνελόπη», ψιθύρισε.

«Είσαι καλά; Ο πατέρας έφυγε πρωί πρωί και δεν πρόλαβε να σε δει. Μου είπε πως θα φέρει το βράδυ ένα φάρμακο για το κάψιμο που αισθάνεσαι στο στήθος... μια μικρή φλεγμονή στο τραύμα είναι. Θα περάσει...»

«Καλά είμαι, μην ασχολείσαι... τα δύσκολα πέρασαν χάρη στον πατέρα σου και σένα, που τρως τον χρόνο σου γιατροπορεύοντας έναν άγνωστο...» η φωνή του χαμήλωσε σαν να ντρεπόταν.

«Εγώ δεν κάνω κάτι σπουδαίο», είπε η κοπέλα και στο πρόσωπό της χαράχτηκε ένα αχνό χαμόγελο καθώς συμπλήρωνε, «άλλωστε, ύστερα από τόσο καιρό δεν είσαι πλέον ξένος...»

Ο πρώτος μήνας στο υπόγειο του γιατρού Μερτίκα είχε περάσει δύσκολα. Τα τραύματά του ήταν αρκετά σοβαρά και τον περισσότερο χρόνο βρισκόταν σε λήθαργο, μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας, χωρίς να έχει επαφή με το περιβάλλον. Αντάλλαζε μόνο λίγες κουβέντες με τον γιατρό που τον περιποιούνταν κουβαλώντας κρυφά φάρμακα από το νοσοκομείο. Την παρουσία της Πηνελόπης άρχισε να την αντιλαμβάνεται αργότερα. Η κόρη του γιατρού έπαιζε τον ρόλο της νοσοκόμας, ακολουθώντας τις οδηγίες του πατέρα της, που έλειπε πολλές ώρες στη δουλειά.

Καθώς περνούσαν οι μέρες, η Πηνελόπη άρχισε να μένει περισσότερο χρόνο κοντά του, αν και οι ανάγκες για τη φροντίδα του μειώνονταν διαρκώς. Πολλές φορές καθόντουσαν σιωπηλοί, αυτός στο κρεβάτι και αυτή στην καρέκλα δίπλα, χωρίς ωστόσο αυτό να τους δημιουργεί αμηχανία. Για τον άμαθο –στις σχέσεις του με το άλλο φύλο– Γιάννη και για τη νεαρή κοπέλα,

που είχε περάσει τα εφηβικά της χρόνια φροντίζοντας τον αδελφό και τον απορροφημένο να σώξει τους άλλους πατέρα της, ο συγχρωτισμός αυτός γέννησε σιγά σιγά μια τρυφερή οικειότητα.

Για τα δύο στερημένα συναισθηματικά πλάσματα η επαφή τους μέσα στο σκοτεινό δωμάτιο του υπογείου υπήρξε μία αποκάλυψη. Για πρώτη φορά ο Γιάννης ένωσε πως σε αυτή την κοπέλα –που τον αναστάτωνε με τρόπους που ήταν φυσικοί για άλλους άντρες αλλά πρωτόγνωροι γι’ αυτόν– μπορούσε να εμπιστευτεί πράγματα που δεν είχε πει σε κανένα. Μια εμπιστοσύνη που του ανταπέδωσε χωρίς κανέναν περιορισμό και η κοπέλα. Άρχισαν να μιλούν και να εξομολογούνται τα πάντα. Οι επιθυμίες τους, η μίξερια που είχαν βιώσει και οι δύο –για εντελώς διαφορετικούς λόγους– αποτέλεσαν τα πρώτα στοιχεία των αμοιβαίων εξομολογήσεων. Οι εβδομάδες περνούσαν και με τη σχέση τους να έχει περάσει σε ένα επόμενο επίπεδο εμπιστοσύνης, η Πηνελόπη άρχισε να τον ρωτάει και για θέματα πολιτικής. Αν και δεν ήταν μέσα στα ενδιαφέροντά της, δεν ξεχνούσε πως η πολιτική είχε φέρει τον Γιάννη μισοπεθαμένο στο κατώφλι του σπιτιού της και απορούσε για τις αιτίες που σκορπούσαν τόση βία και δυστυχία γύρω τους.

Σιγά σιγά της εξομολογήθηκε μέσα από την καρδιά του τους λόγους που τον είχαν σπρώξει να παλέψει στις τάξεις του εργατικού κινήματος για ένα κράτος που θα στηρίζει τα συμφέροντα των εργατών και των αγροτών, κόντρα στην εκμετάλλευση και τη βαρβαρότητα που γεννά ο αφύσικος πλούτος των λίγων. Της μίλησε για τη σύλληψή του, έθιξε ακροθιγώς τα βασανιστήρια στην ασφάλεια, περιέγραψε τη ζωή στην Ακροναυπλία και τις σχέσεις του με την κοινοβιακού τύπου οργάνωση των συντρόφων του εκεί, καθώς και τις εμπειρίες που αποκόμισε. Της διηγήθηκε πώς βρέθηκε στα βουνά και έγινε και αυτός μέτοχος στην εποποιία της εθνικής αντίστασης. Αλλά κάποια στιγμή ένωσε ελεύθερος να βγάλει από μέσα του την απογοήτευσή του για όσα ανήκουστα πολλές φορές είχε ζήσει. Για πράξεις που δε θα έπρεπε ποτέ να κάνει ένα ανθρώπινο πλάσμα σε ένα άλλο!

Έτσι ένα απόγευμα, και ενώ βρισκόταν ήδη τρεις μήνες στο φιλόξενο σπίτι του γιατρού Μερτίκα, έχοντας αναρρώσει πλέον τελείως, με τη λάμπα να ρίχνει το τρεμάμενο φως της στο γλυκό της πρόσωπο, έπιασε σφιχτά το χέρι της –όχι με ερωτική διάθεση, αλλά σαν να ήθελε να αντλήσει δύναμη από αυτήν– και άρχισε να βγάζει από μέσα του όσα είχαν συμβεί εκείνη τη δραματική εβδομάδα του Πάσχα του '44 και του έτρωγαν, σαν το σαράκι, τα σωθικά.

Αρκετές εβδομάδες πριν από το Πάσχα είχε φορτιστεί επικίνδυνα το κλίμα στην ορεινή Ρούμελη μεταξύ του ΕΛΑΣ και του 5/42 Συντάγματος, που εξέφραζε στρατιωτικά την πολιτική οργάνωση του ΕΚΚΑ. Καθημερινά σημειώνονταν μικροεπεισόδια, στα πλαίσια ενός ακήρυχτου πολέμου. Οι φήμες έφταναν αποσπασματικές και αλλοιωμένες από τη μετάδοσή τους στόμα με στόμα, αλλά η οργή σιγόβραζε. Πολλοί θεωρούσαν πως η κατάσταση θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί με «φωτιά και τσεκούρι!».

Ο καλός του φίλος και σύντροφος, ο Φάνης, ήταν από τους σκληρούς. «Θυμηθείτε με, σύντροφοι, αν δε λιώσουμε τα κεφάλια των φιδιών τώρα... θα τους βρούμε μπροστά μας, μετά την απελευθέρωση, χέρι-χέρι με τους γερμανοράλληδες, για να ξαναφέρουν τον μοναρχοφασισμό στην πατρίδα μας! Αν κάνουν αυτά τώρα, εδώ στη Ρούμελη, που ξέρουν πως μπορούμε να τους κάνουμε μια χαψιά, τι θαρρείτε να κάνουνε αργότερα;»

Υπήρχαν και κάποιες λιγוטές φωνές, που δειλά ζητούσαν περίσκεψη –«Ο λαός ξέρει πως Γερμανούς πολεμάμε και οι δύο... Να τους περιορίσουμε χωρίς να τους καταστρέψουμε, γιατί έτσι θα ρίξουμε νερό στον μύλο της αντίδρασης και θα γίνει χειρότερο κακό!»–, αλλά σύντομα, καθώς η κατάσταση οξύνθηκε περαιτέρω, σώπασαν.

Ο Γιάννης, ακολουθώντας την προσφιλή του τακτική, δεν εκφράστηκε ανοιχτά, υπέρ της μιας ή της άλλης άποψης, ελπίζο-

ντας πως το θέμα μπορούσε να λήξει με την περιθωριοποίηση του 5/42. Αρκέστηκε να διατυπώσει τη σιγουριά του στον Φάνη, πως αν γινόταν αυτό, πολλοί άντρες του 5/42 θα δέχονταν στη συνέχεια να ενταχθούν στον ΕΛΑΣ.

Εκείνος τον μάλωσε. «Μην έχεις μικροαστικές ελπίδες, Γιάννη... Αυτοί δεν πιάνονται φίλοι. Κάθισε να σου διηγηθώ ένα περιστατικό... συνέβη πριν από λίγο καιρό, για να καταλάβεις με τι τομάρια έχουμε μπλέξει!»

«Μη χαλιέσαι. Δε ρίχνω δίκια στην πλευρά τους. Μιλάω για σωστή ανάλυση της κατάστασης, χωρίς τον θυμό να μας αποπροσανατολίζει...» τον διέκοψε βαρύθυμα ο Γιάννης, αλλά ο σύντροφός του ήταν αποφασισμένος να συνεχίσει.

«...ένας ανταρτάκος, που προφανώς τον είχε κόψει η πείνα, έκλεψε από έναν χωριάτη τη γίδα του και την έσφαξε για να τη φάει. Τον πήραν όμως ειδήση οι συγχωριανοί του γιδοβοσκούς και του την έπεσαν. Τον παρέδωσαν στους δικούς μας με φωνές και διαμαρτυρίες, “πως ενώ αυτοί βοηθάνε στον αγώνα, εμείς για ανταπόδοση τους κλέβουμε”. Στις κατηγορίες εναντίον όχι μόνο του γιδοκλέφτη, αλλά κατά του ΕΑΜ πρωτοστατούν στελέχη του 5/42...»

«Γιατί παραξενεύεσαι; Δεν το θεωρώ και τόσο περίεργο...»

«Περίμενε...» του αντιγύρισε ο Φάνης. «Δεν τελείωσα! Η περιφερειακή επιτροπή αποφασίζει να δικάσει τον γιδοκλέφτη μπροστά σε όλο το χωριό, για να δουν πως το ΕΑΜ δεν ανέχεται τέτοιες συμπεριφορές. Γίνεται η δίκη και βρίσκουν ευκαιρία για συκοφαντίες και προκλήσεις: για “εθνικούς κατσικοκλέφτες” και άλλα τέτοια... Τελικά ο ανταρτάκος, που δεν ήταν ούτε δεκαοχτώ χρονών, καταδικάζεται σε θάνατο και τον τουφεκίζουν αμέσως. Σίγουρα θα νομίζεις πως όλα θα τελείωναν αφού ο δράστης είχε τιμωρηθεί αυστηρά! Αμ δε! Η προπαγάνδα των στελεχών του 5/42 συνεχίστηκε... “Κοιτάτε, ρε”, έλεγαν στους χωριάτες, “το ΕΑΜ για μια κατσίκια σκότωσε έναν άνθρωπο και ήταν δικός τους... την είχε κλέψει ο ταλαίπωρος γιατί πείναγε...»

Αντίς να τον ταγίσουν λίγο φαγητό, τον κάνανε γιδοκλέφτη! Τι εμπιστοσύνη να τους έχει κανείς;»»

Ο Φάνης σταμάτησε και κοίταξε έντονα τον Φατούρο. «Πες μου τώρα, Γιάννη, πιστεύεις πως αυτούς τους ανθρώπους μπορεί να τους κάνει ζάφτι κανείς με το καλό; Καθάρματα είναι! Εγώ το λέω με σιγουριά και όχι μόνο για τα πολιτικά».

Τις επόμενες μέρες οι δυνάμεις της ταξιαρχίας ενισχύθηκαν και ο Άρης Βελουχιώτης επέστρεψε εσπευσμένα από την Πελοπόννησο την ώρα που οι μικροσυγκρούσεις σε χωριά, όπως η Μανιάγουλη και το Καστράκι, μεταξύ ΕΛΑΣ και 5/42 συνεχίζονταν. Το κλίμα φορτίστηκε ακόμα περισσότερο με νέες επιθέσεις σε δυνάμεις του ΕΛΑΣ, στο Γαλαξίδι, στην Καλλιθέα και στην Ερατεινή. Σε μία από τις επιθέσεις στην Αμυγδαλιά σκοτώθηκε ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Θύμιος Κομοτός. Στο στρατόπεδο του 5/42 ήταν φανερό πως ο συνταγματάρχης Ψαρρός αδυνατούσε να ελέγξει τους μοναρχικούς αξιωματικούς, που είχαν πάρει το πάνω χέρι και οδηγούσαν τα πράγματα στη σύγκρουση. Διέταξε να αφήσουν ελεύθερους αντάρτες του ΕΛΑΣ που είχαν συλλάβει ομάδες του 5/42 στις επιδρομές τους, αλλά αυτό δεν άλλαξε το κλίμα.

Στο Παλαιοξάρι όπου έδρευε η διεύθυνση της Ταξιαρχίας, με στρατιωτικό αρχηγό τον ταξίαρχο Γιώργο Ρήγο και καπετάνιο τον Ηρακλή, κατά κόσμο Ηλία Καρά, ήρθε η διαταγή από τα κεντρικά: «Τελειώνετε με το 5/42!»

Το χωριό όπου πέρασε αρκετό χρόνο ο Φατούρος είναι ένα πολύ γραφικό μέρος. Καταπράσινο, χτισμένο δίπλα σε μια χαράδρα, όπου στις πλαγιές της αντηχούν τα νερά που κυλάνε στα βάθη της. Πλατάνια, δρύες, κυπαρίσσια και πολλά οπωροφόρα χάριζαν μια ειρηνική ομορφιά σε αυτό το αρχηγείο της αντίστασης στα βουνά. Όμως τώρα στο ειδυλλιακό περιβάλλον δέσποζαν οι ήχοι προετοιμασίας των ανταρτών, που προετοιμάζονταν για νέες μάχες.

Μόνο που αυτή τη φορά ο εχθρός δε θα ήταν ο ξένος κατακτητής, αλλά ένας Έλληνας αντίπαλος!

Από τη Μεγάλη Τετάρτη και μέχρι την Κυριακή του Πάσχα διεξήχθησαν σκληρές μάχες μεταξύ του ΕΛΑΣ και του 5/42. Οι νεκροί αμέτρητοι, περισσότεροι από όσους έχασαν τις ζωές τους στις μάχες κατά των Γερμανών τους τελευταίους μήνες! Ο Γιάννης πολέμουσε, από ένα σημείο και μετά, μηχανικά, σαν κάποιος να καθοδηγούσε τις κινήσεις του τραβώντας τα σχοινάκια, ανεξάρτητα από τη δική του θέληση. Γέμιζε το όπλο του... έριχνε... καλυπτόταν πίσω από έναν βράχο, ένα δέντρο... προχωρούσε, ξαπόσταινε... όλα μηχανικά και άδεια, σαν κάτι να είχε στερέψει μέσα του. Η μόνη σκέψη που αργοσάλευε στο μυαλό του καθώς ο ήλιος, κάθε μαρτυρική μέρα που περνούσε, χανόταν πίσω από τα βουνά και έπεφτε παγωνιά αφορούσε μια ευχή: *Να παραδοθούν οι αναθεματισμένοι... για να τελειώνουμε επιτέλους...*

Η ευχή του πραγματοποιήθηκε ανήμερα της Κυριακής του Πάσχα, όταν η αντίσταση των δυνάμεων του 5/42 κατέρρευσε εντελώς και σε ομάδες ή κατά μόνας οι αντίπαλοι προσπαθούσαν να ξεφύγουν.

Συνελήφθησαν αρκετοί σε διάφορα σημεία της ευρύτερης περιοχής. Η μεγάλη στιγμή, όμως, ήταν όταν στη Σκάλα Καραϊσκού παραδόθηκε μια μικρή ομάδα ανταρτών του 5/42 και ανάμεσά τους αναγνωρίστηκε ο συνταγματάρχης Ψαρρός.

Ο Γιάννης ήταν επικεφαλής της ομάδας που ανέλαβε να τους φυλάξει. Ο συνταγματάρχης φορούσε μία τριμμένη από τη χρήση στρατιωτική στολή του ελληνικού στρατού και έδειχνε εξουθενωμένος. Ο Φατούρος κατά το παρελθόν είχε ακούσει καλά λόγια για την εντιμότητα του Ψαρρού, αλλά και πολλές κατηγορίες τελευταία για τις παλινωδίες του και για το πώς η αστική του κουλτούρα τον έκανε όργανο της αντεπανάστασης και ενεργούμενο των φασιστών φιλομοναρχικών αξιωματικών τύπου Δεδούση.

Πολλοί στη θέα των αιχμαλώτων άρχισαν να βρίζουν και να απαιτούν εκτελέσεις, ως αντίποινα για το χαμένο αίμα συντρόφων τους. Η καρδιά του σφίχτηκε. *Κερδίσαμε... ας μη ρίξουμε άλλο λάδι στη φωτιά!* παρακαλούσε μέσα του καθώς, μαζί με

όσους φύλαγαν τον κρατούμενο, προσπαθούσαν να κρατήσουν μακριά τους θερμόαιμους.

Όταν έφτασε ο καπετάν Νικηφόρος με τα πρωτοπαλικάρά του, ένωσε μεγάλη ανακούφιση. *Τώρα θα μπει το νερό στ' αυλάκι. Ο καπετάνιος ξέρει τι να κάνει για να μαζέψει την κατάσταση!*

Οι δύο άντρες κοιτάχτηκαν. Ο συνταγματάρχης Ψαρρός στάθηκε ευθυτενής και ζήτησε από τον νικητή να μη χυθεί άλλο άδικο αίμα. «Μας διαλύσατε... με έχετε στα χέρια σας... παρακαλώ να φερθείτε στους άντρες μου ως άντρες του ελληνικού στρατού, αλλιώς θα είστε υπόλογος στην Ιστορία και την Πατρίδα...»

Ο καπετάν Νικηφόρος, χωρίς να σηκώσει τον τόνο της φωνής του, του απάντησε πως ύστερα από όσα είχε κάνει κατά της αντίστασης και του λαϊκού κινήματος είχε χάσει το δικαίωμα να κάνει υποδείξεις, αλλά κατέληξε μαλακά: «Δεν είμαστε άγριοι... δεν κινδυνεύετε, εκτός από εκείνους που έχουν κάνει εγκλήματα κατά της εθνικής αντίστασης. Οι άντρες μου θα σας μεταφέρουν στο αρχηγείο μας, στα Κλήματα...» Έκανε να φύγει, αλλά μετά κοντοστάθηκε και χαιρέτησε τον Ψαρρό κλίνοντας ελαφρά την κεφαλή. «Καλή τύχη, συνταγματάρχη!»

Όλοι οι άντρες ήταν κουρασμένοι, αλλά οι διαταγές ήταν σαφείς. Να ερευνηθεί καλά η περιοχή για να βρεθούν αντάρτες του 5/42 που είχαν διαφύγει. Ο Γιάννης την επόμενη μέρα συμμετείχε στις έρευνες με μία ομάδα που είχε επικεφαλής έναν συγκρατούμενό του στην Ακροναυπλία. Χτένισαν προσεκτικά την πλαγιά ψάχνοντας ανάμεσα στις συστάδες θάμνων και στα φυσικά κοιλάσματα των βράχων. Οποδήποτε μπορούσαν να κρύβονται φυγάδες.

Σε μια μικρή σπηλιά βρήκαν δύο αντάρτες του 5/42. Ο αρχηγός της ομάδας έδωσε εντολή να τους βγάλουν. Τους έσυραν με τη βία. Ήταν ένας μεγάλης ηλικίας, που είχε καβατζάρει τα πενήντα και ένας νεαρός, είκοσι, είκοσι δύο χρόνων, που βογκούσε εξαιτίας ενός τραύματος στο πόδι. Το είχε δέσει πρόχειρα και ήταν πλημμυρισμένο στο αίμα.

«Πονάω... θα πάθω γάγγραινα...» κλαψούρισε.

Ο επικεφαλής της ομάδας, ένας γεροδεμένος άντρας με γκριζα γένια και αραιά μαλλιά, αγρότης από την Καρδίτσα, γέλασε. «Θα σας πάμε στο καλύτερο νοσοκομείο... εκεί που στέλνате και εσείς τους συντρόφους μας...» και δυναμώνοντας τη φωνή του βρυχήθηκε. «Εκεί που πήγαν αυτοί που μακελέψατε! Τελειώστε τα τομάρια!»

Δύο αντάρτες, σαν να είχαν προβάρει πολλές φορές τις κινήσεις τους, έσυραν τις μαχαίρες τους και με μια κίνηση έκοψαν τον λαιμό των δύο ανταρτών. Δύο απλές κινήσεις, σχεδόν χορευτικές. Το αίμα πετάχτηκε από τις κομμένες καρωτίδες τους σαν πίδακας, καθώς τα δύο κεφάλια με επιδέξιες κινήσεις αποκόπηκαν τελείως από τον κορμό τους. Η αναπνοή του Γιάννη σταμάτησε. Τα δύο ακέφαλα πτώματα κείτονταν σαν σπασμένες κούκλες, ενώ οι δύο αντάρτες σήκωσαν περήφανα τα δυο κεφάλια βασιτώντας τα από τα μαλλιά.

«Γιατί;» ρώτησε φουρτουνιασμένος ο Γιάννης, τραβώντας παράμερα τον παλαιό του συγκρατούμενο.

Εκείνος του απάντησε με ένα χαμόγελο που δεν έφτασε στα μάτια του. «Γιατί αυτοί έχυσαν το αίμα αδελφών μας... Το ξέχασες; Μην ταράζεσαι, σύντροφε, με αίμα και ασύλι χτίζεται ο καινούργιος κόσμος, γιατί αλλιώς θα μας καθίσουν πάλι στον σβέρο-κο χωρίς να το καταλάβουμε!» έκανε ένα βήμα πιο κοντά του και κόλλησε το πρόσωπό του στο δικό του, με την αναπνοή του να βγαίνει ζεστή και υγρή. «Εσύ! Ένας Ακροναυπιώτης... πρέπει να δίνεις το παράδειγμα και όχι να λιποψυχάς! Αλλιώς τι να πουν οι άλλοι, άμα κάποιος σαν εσένα φέρεται σαν γυναικούλα;»

Ο Φατούρος αποτραβήχτηκε σιωπηλός, σαν να αποδεχόταν την κριτική του συντρόφου του, αλλά ένα ρίγος εξακολουθούσε να διατρέχει το κορμί του. Το βλέμμα του είχε καρφωθεί στο ασώματο πρόσωπο του νεαρού αντάρτη του 5/42, καθώς κειτόταν κατάχαμα, όπως το είχαν πετάξει. Το ένα βλέφαρο ήταν κλειστό και ματωμένο, αλλά το άλλο μάτι γυάλιζε ορθάνοιχτο και τον κοιτούσε σαν να τον επέκρινε. Απέσπρεψε με δυσκολία το βλέμμα

του και απομακρύνθηκε χωρίς να απαντήσει στον σύντροφό του.

Τρεις μέρες αργότερα γύρισαν στο Παλαιοξάρι. Στην έδρα της Ταξιαρχίας το κλίμα ήταν πανηγυρικό, αλλά οι φήμες για εκτέλεση του συνταγματάρχη Ψαρρού και για άλλες εκτελέσεις ανταρτών του 5/42 έκαναν τον Φατούρο να καταλάβει πως το επεισόδιο που έζησε ο ίδιος δεν ήταν μία μεμονωμένη πράξη.

Η καλή μέρα που ξημέρωσε, ανήμερα του Αϊ-Γιωργιού, και η τσίκνα από δεκάδες αρνιά, λάφυρα από τον εχθρό, που ψήνονταν –για έναν καθυστερημένο γιορτασμό του Πάσχα– δεν αλάφρυναν την ψυχή του. Κάτι του διέφευγε και μόλυνε τη σταθερή του πίστη στον αγώνα. *Το δίκιο του αγώνα επιτρέπει τέτοιες πράξεις; Ή μήπως εγώ είμαι αδύναμος και δεν καταλαβαίνω... ένα βάρος στον αγώνα;*

Οι σκέψεις του στροβιλίζονταν στον αέρα και ταξίδευαν μαζί με τον καπνό που ανέβαινε προς τον γαλανό ουρανό, ψάχνοντας μάταια για απαντήσεις.

Η Πηνελόπη κοιτούσε αποσβολωμένη τον Γιάννη. Αυτά που της εξιστόρησε πυρετικά ήταν πολλά για να τα χωνέψει ο νους της, αλλά εξηγούσαν τον πόνο και το βάσανο της ψυχής του, που είχε προσέξει στα μάτια του, πέρα από όσα περιέγραφαν τα λόγια. Καθώς η φωνή του έσβηνε, κάτω από το βάρος όλων όσων είχαν βγει στην επιφάνεια, η Πηνελόπη έσκυψε και τον αγκάλιασε αδέξια. Ήταν η πρώτη επαφή τους, πέρα από κάποια φευγαλέα αγγίγματα που τάραζαν και τους δύο χωρίς συνέχεια. Το αγκάλιασμά της ήταν τρυφερό, καθησυχαστικό, παρηγορητικό, αλλά άρκεσαν μερικές στιγμές για να καταλάβουν και οι δυο τελικά πως σήμαινε κάτι παραπάνω. Σφίχτηκαν, χωρίς να μιλάνε, ο ένας πάνω στον άλλο, νιώθοντας το αίμα να κυλά ορμητικό μέσα τους. Η Πηνελόπη σήκωσε το κεφάλι και τον κοίταξε. Τα υγρά της μάτια έμοιαζαν να τον καλούν να χαθεί μέσα τους. Ο Γιάννης έσκυψε και κόλλησε τα χείλη του στα δικά της. Η τρυ-

φεράδα της τον συγκλόνισε. Άρχισε να τρέμει και ένα πρωτό-γνωρο ρεύμα διαπέρασε το κορμί του, καίγοντας τα λαγόνια του.

Το ζεστό κορμί της νεαρής κοπέλας που τον συντρόφευε τόσο καιρό ξύπνησε αισθήσεις του κορμιού του και συναισθήματα που δεν πίστευε πως μπορούσαν να υπάρξουν. Πέρασαν κάποιες μεθυστικές στιγμές καθώς τα χείλη τους εξερευνούσαν πυρετικά αυτό που τους προσφερόταν ανεπιφύλακτα, προτού η πραγματικότητα εισβάλλει και πάλι ορμητικά στο μυαλό του, κάνοντάς τον να τραβηχτεί απρόθυμα από την αγκαλιά της.

Η υγεία του είχε αποκατασταθεί πλήρως και κάποιες ώρες της ημέρας ανέβαινε στο σπίτι επάνω και κοίταζε έξω από τα παράθυρα, προετοιμάζοντας τον εαυτό του για αυτό που έπρεπε να έχει κάνει από μέρες, αλλά η καρδιά του τον εμποδίζει. Να φύγει από το φιλόξενο σπίτι που του είχε σώσει τη ζωή.

Ο γιατρός, που τον είχε συμπαθήσει, τον παρότρυνε να μείνει ακόμα λίγο. «Πού να πας τώρα... δε βλέπεις τι γίνεται; Περίμενε λίγο να σταθεροποιηθεί η κατάσταση και φεύγεις... δε μας βαρραίνεις σε τίποτα... ένα πιάτο φαγητό μας κοστίζει!» επέμεινε ο Μερτίκας, που ήταν σίγουρος πως ο ιδεαλιστής νέος θα έμπαινε πάλι σε μεγάλους κινδύνους μόλις έβγαινε στον έξω κόσμο.

Η διάθεση της Πηνελόπης ήταν ξεκάθαρη πλέον. Του φερόταν σαν να ήταν ο άνθρωπός της. Αρκούσε μία του κίνηση για να έρθουν κοντά. Πολύ κοντά! Αλλά ο Γιάννης, πέρα από κάποιες σύντομες αγκαλιές και φιλιά, πρόσεξε με πολύ κόπο να μην προχωρήσει παραπάνω. *Δεν μπορούμε να έχουμε κάποιο μέλλον μαζί. Πρέπει να τελειώσει εδώ αυτό! Μια πεθυμιά της σάρκας και του νου είναι... δεν πρέπει να ανταποδώσω έτσι τη σωτηρία της ζωής μου...*

Η χειμωνιάτικη εικόνα του κήπου εκείνο το πρωινό της Πρωταπριλιάς ταίριαζε με τη διάθεσή του, γκριζα και κρύα. *Η ζωή είναι σαν να γλείφεις μέλι απ' τα αγκάθια... συλλογίστηκε αποκαρδιωμένος. Όταν βλέπω το αγαπημένο της πρόσωπο, μου φαίνεται πως όλα μπορούν να πάνε καλά... αλλά είναι σαν τα όνει-*

ρα που βλέπει κανείς ξύπνιος, μέχρις να ξημερώσει η μέρα και να καταλάβεις πόσο μακριά είναι από την πραγματικότητα...

Έπρεπε να γυρίσει πίσω. Τα πράγματα βέβαια θα ήταν διαφορετικά τώρα, αλλά εκεί έξω θα μπορούσε να ενώσει ξανά το νήμα από εκεί που είχε κοπεί όταν δέχτηκε εκείνη τη σφαίρα κατάρτηθα. Δεν ήθελε να μείνει άλλο στην Αθήνα, όπου ζούσε η Πηνελόπη, αφού δεν μπορούσαν να έχουν κανένα κοινό μέλλον. Θα προσπαθούσε να φύγει και πάλι για την επαρχία. Στα βουνά... Ας βοηθούσε η γεωγραφία για να έρθει η σωτήρια λησμονιά!

Το επόμενο πρωινό αποχαιρέτησε με συγκίνηση και θερμά λόγια τον Μερτίκα, ενώ η Πηνελόπη τον παρακολουθούσε αποσβολωμένη. Δεν της είχε πει τίποτα. Έβλεπε πως είχε γίνει απόμακρος, αλλά δεν είχε καταλάβει πως είχε πάρει την απόφαση να φύγει και να την αφήσει.

Γύρισε και την κοίταξε αμήχανος.

«Γιατί;» ψιθύρισε βραχνά η κοπέλα. Τα μάτια της είχαν βουρκώσει, η έκφρασή της ήταν αποκαλυπτικά εύγλωττη και ο πατέρας της, που την κοιτούσε έκπληκτος, συνειδητοποίησε πως κάτι του διέφευγε τόσο καιρό.

«Γιατί έτσι πρέπει, καλή μου! Είναι το καλύτερο... για όλους μας!» είπε με σπασμένη φωνή ο Γιάννης. «Έτσι πρέπει...» επανέλαβε και επέτρεψε στον εαυτό του μια τελευταία κίνηση: με την άκρη του χεριού του χάιδεψε φευγαλέα το μάγουλό της και μετά έφυγε με γρήγορο βήμα, σαν να φοβόταν κάτι.

Περπάτησε πάλι στους δρόμους, εκεί που λίγες εβδομάδες πριν ήταν πεδία μαχών. Τα πράγματα φάνταζαν τώρα ήρεμα, μόνο κάποια χαλάσματα και τα ίχνη από σφαίρες σε κάποιους τοίχους φανέρωναν τι είχε προηγηθεί. Ο κόσμος ήταν πάλι στους δρόμους στην καθημερινή μάχη για την επιβίωση, αλλά στο ταραγμένο του μυαλό ερχόταν συνέχεια το δακρυσιμένο πρόσωπο της Πηνελόπης, καθώς τον κοιτούσε δείχνοντας την απογοήτευση για τη στάση του. *Είναι κρίμα που δεν μπορεί να καταλάβει... δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς! Αλλά πόσο πολύ θα μου λείψει...*



Το σοκ για τη βάρβαρη επίθεση που δέχτηκε η κόρη της ήταν μεγάλο. Τα τελευταία χρόνια η Ελπίδα είχε χάσει τον άντρα της, την καλύτερή της φίλη, τον πατέρα της και τον έρωτα της ζωής της! Είχε δει τον θάνατο σε όλες του τις παραλλαγές, ακόμα και στη φριχτότερη μορφή του, όταν στην πρώτη περίοδο της Κατοχής με τρόπο και αποτροπιασμό αντίκριζε σκελετωμένα παιδιά να κείτονται ξέπνοα στην άκρη του δρόμου. Αλλά αυτή η χωρίς όρια κτηνωδία πάνω στην Άννα, το δικό της παιδί, από έναν άνθρωπο που ζούσε και ανέπνεε για χρόνια στο απέναντι σπίτι ήταν πέρα από τις δικές της ικανότητες αντίληψης.

Ο ουρανός είχε πέσει στο κεφάλι τους και αισθανόταν ανήμπορη να αντιδράσει. Και ο τρόπος που αντιμετώπιζε την κατάσταση η κόρη της δε βοηθούσε. Η Άννα έδειχνε να βιώνει ένα παρατεταμένο σοκ, με αποτέλεσμα να μην επιτρέπει σε κανένα να την πλησιάσει. Καμιά φορά η Ελπίδα αναρωτιόταν μήπως η έντονη επιθυμία της να έρθει πιο κοντά στην κόρη της είχε να κάνει περισσότερο με τις δικές της ανάγκες. Το ήθελε τόσο πολύ, που τελικά αμφέβαλε για τα κίνητρά της. Θυμόταν τις συζητήσεις τους –ιδιαίτερα μετά την εκτέλεση του Άγγελου– και την ωριμότητα με την οποία η νεαρή Άννα είχε αντιμετωπίσει τα δικά της θέματα και αισθανόταν το λιγότερο ανεπαρκής για την αδυναμία της να της ανταποδώσει τουλάχιστον τα ανάλογα. *Τι είδους μάνα είμαι εγώ που δεν μπορώ να βοηθήσω το παιδί μου στην πιο κρίσιμη περίοδο της ζωής του; αναρωτιόταν διαρκώς, χωρίς να μπορεί να βρει την απάντηση.*

Κάποια άγρυπνα βράδια και ενώ η κόρη της βρισκόταν ακό-

μα στο νοσοκομείο, ανέσυρε το χιλιοτσαλακωμένο απόκομμα της εφημερίδας με το μικρό μονόστηλο που είχε δημοσιευτεί μετά το κακό και το διάβαζε ξανά και ξανά στο φως της λάμπας, σαν να ήθελε να τιμωρήσει τον εαυτό της. Τα μάτια της, πνιγμένα από τα δάκρυα, έκαναν τις λέξεις στο μικρό κείμενο να θολώνουν, χωρίς όμως να χάνουν την ανατριχιαστική τους αλήθεια: *«Εἰς εγκαταλελειμμένο παράπηγμα εἰς τὴν πλαγίᾳ τοῦ Λυκαβηττοῦ ἀνευρέθη ἐν ἀφασίᾳ, φέρουσα τραῦματα εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός της, ἡ Ἄννα Σταμέλου, ἐτῶν δεκαεπτὰ. Μετεφέρθη εἰς τὸ νοσοκομείον, ὅπου ἡ κατάστασίς της παραμένει κρίσιμος. Ενεργοῦνται ἀνακρίσεις γιὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν δραστῶν»*.

Ενώ περίμενε με ανυπομονησία την ώρα που η Άννα θα έβγαινε από το νοσοκομείο, η ενασχόλησή της με τα καθημερινά προβλήματα στη Βρετανική Αποστολή τη βοηθούσαν να ξεχνιέται, έστω για λίγο. Η παρουσία μερικών χιλιάδων Βρετανών στην πρωτεύουσα και τα προβλήματα που ανέκυπταν εξαιτίας των ανύπαρκτων δομών του Ελληνικού κράτους έκαναν εξαιρετικά πιεστική τη δουλειά της.

Παρά τις αυξημένες υποχρεώσεις της στην Αποστολή, συνέχισε τα μαθήματα στον γιο του Γεράσιμου Καραγιαννάτου, γιατί δεν ήθελε να ξεκόψει από μία οικογένεια που αισθανόταν πολύ κοντά της. Ο Γεράσιμος προσπαθούσε να προσαρμοστεί στις νέες ασταθείς συνθήκες και η φίλιά του με τον Αρχιεπίσκοπο –που εκτελούσε πλέον χρέη αντιβασιλέα– τον βοήθησε να ξεπεράσει κάποια προβλήματα. Τα κεντρικά του γραφεία δεν είχαν υποστεί ζημιές, αλλά οι αποθήκες στο Ρέντη είχαν λεηλατηθεί και είχαν πάθει μεγάλες καταστροφές στη διάρκεια των Δεκεμβριανών.

«Δεν έμειναν σώα πολλά πράγματα... δεν πειράζει γι' αυτά που πήρανε... τα ντουβάρια ξαναφτιάχνονται... οι άνθρωποι δεν ξαναφτιάχνονται και ευτυχώς όλοι οι εργάτες είναι εντάξει! Όλοι μας...» είχε πει στωικά η Ελένη Καραγιαννάτου στην Ελπίδα. Όμως αν η Ελένη μπορούσε να αντιμετωπίζει έτσι τα

πράγματα, δεν ίσχυε το ίδιο για τον άντρα της, που μετά την επίθεση στις αποθήκες του, η αντιπάθειά του για τους κομμουνιστές δεν εδραζόταν πια μόνο σε θεωρητικό επίπεδο.

Η Ελπίδα προσπαθούσε μέσω της δουλειάς να ξεορκίσει τον τρόπο που φώλιαζε μέσα της. Την έβρισκε ενδιαφέρουσα και μέσα από αυτήν μπορούσε σε κάποιες περιπτώσεις να βοηθάει συμπατριώτες της που βρίσκονταν σε δύσκολη θέση. Εκτιμούσε τον Πάρκερ, τον λιγομίλητο αλλά εξαιρετικά αποτελεσματικό λοχαγό, και σύντομα κατάλαβε πως οι αρμοδιότητές του ήταν πολύ περισσότερες από αυτές που υποδήλωναν ο στρατιωτικός του βαθμός και οι επίσημες υποχρεώσεις του.

Το αφεντικό της Ελπίδας, ο Άλαστερ Πάρκερ, ένας λεπτός ξερακιανός άντρας, είχε γεννηθεί στο Στράτφορντ Απόν Έιβον, στα 1909. Γόνος παλιάς οικογένειας με αριστοκρατικές ρίζες, που οι κακές επενδύσεις του παππού του στο χρηματιστήριο τους έστειλαν πιο κοντά στα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα παρά σε εκείνα των προγόνων τους. Και ενώ ο πατέρας του περνούσε τον καιρό του αναπολώντας τις «παλιές καλές ημέρες», ο Άλαστερ, που ούτως ή άλλως δεν τις είχε γνωρίσει, μεθοδικά και επίμονα οικοδομούσε το μέλλον του μακριά από επιρροές του παρελθόντος. Η μητέρα του είχε πειστεί –από τότε που με κοντά παντελονάκια πήγαινε στις πρώτες τάξεις του σχολείου– πως ό,τι του είχαν στερήσει οι άφρονες πρόγονοί του θα κατάφερε τελικά να το αποκτήσει ο γιος της, χάρη στο οξύ μυαλό και στη θέληση που διέθετε. Τελείωσε τη βασική εκπαίδευση με άριστα και με τη βοήθεια της μητέρας του κατάφερε να πάει στο Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ για να σπουδάσει οικονομικά και ιστορία στο Τρίνιτι Κόλετζ.

Ο Άλαστερ, μετά το τέλος των σπουδών του και παρά τις ακαδημαϊκές του φιλοδοξίες, στρατολογήθηκε από έναν καθηγητή του και μπήκε στον δαιδαλώδη μυστικό κόσμο της συλλογής, επεξεργασίας, αλλά και παραποίησης πληροφοριών. Στην υπηρεσία των συμφερόντων του στέμματος, στην περιβόητη SIS.

Από ό,τι φάνηκε, ο στρατολογητής του στο Τρίνιτι Κόλετζ δεν παρακολουθούσε μόνο αυτόν, γιατί στη Σίκρετ Ιντέλιτζενς Σέρβις (SIS) συνάντησε αργότερα και έναν άλλο συμμαθητή του, τον Κιμ Φίλμιπ, χωρίς όμως να δουλέψουν ποτέ μαζί. Ο Άλαστερ πίστευε πως θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον να έχει συνεργάτη κάποιον με τον οποίο είχαν μοιραστεί κοινές εμπειρίες στα φοιτητικά τους χρόνια.

Αρκετά αργότερα θα ευγνωμονούσε την τύχη του που αυτή η συνεργασία δε συνέβη ποτέ!

Ταξίδεψε σε αρκετά μέρη για λογαριασμό της SIS, μέχρι τη στιγμή που ξέσπασε ο πόλεμος. Στη διάρκεια του πολέμου βρέθηκε για αρκετό καιρό στη Μέση Ανατολή, μέχρι την ήττα του Άφρικα Κορπς του Ρόμελ, προσφέροντας σημαντικές υπηρεσίες στη συμμαχική αντικατασκοπεία. Μετά, και ενώ ο πόλεμος συνεχιζόταν στην Ευρώπη και στον Ειρηνικό, παρέμεινε για λίγους μήνες στην Αίγυπτο, παρακολουθώντας για λογαριασμό της SIS τις κινήσεις Αιγύπτιων εθνικιστών που απειλούσαν το βρετανικό στάτους στην περιοχή. Τότε, σε ένα βρομερό σοκάκι της Αλεξάνδρειας, διαπίστωσε, καθώς δέχτηκε μία σφαίρα στο στήθος, πως οι κινήσεις του είχαν γίνει αντιληπτές. Επέστρεψε στο Λονδίνο και μετά την ανάρρωσή του πήρε εντολή να μεταβεί στην Αθήνα με τον βαθμό του λοχαγού, ως μέλος της βρετανικής αποστολής, που μετά την απελευθέρωση της Αθήνας είχε αναλάβει τις επαφές τεχνικού χαρακτήρα με τις κρατικές αρχές για τις ανάγκες του βρετανικού στρατού, αλλά και για παροχή βοήθειας στους Έλληνες για την επανασύσταση των ανύπαρκτων κρατικών δομών.

Βέβαια το εύρος αρμοδιοτήτων και ασχολιών του Άλαστερ ήταν αρκετά διαφορετικό από αυτό που προσδιόριζε η βιτρίνα του. Θα δούλευε, εκ παραλλήλου, δίπλα στους άλλους Βρετανούς εκπροσώπους του Φόρεϊν Όφισ στην Ελλάδα και αξιοποιώντας την κάλυψή του θα στόχευε στην αλίευση Ελλήνων που μπορούσαν να παίξουν σημαντικό ρόλο στις μεταπολεμικές εξε-

λίξεις, ως φίλοι της βρετανικής πολιτικής στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια. Ήταν μία δραστηριότητα σαφώς λιγότερο επικίνδυνη από αυτές του παρελθόντος, γιατί οι προϊστάμενοί του είχαν καταλάβει κάτι που ένιωθε και ο ίδιος: ήταν καλύτερος ανάλυτης από ό,τι πράκτορας πεδίου σε μυστικές αποστολές και έτσι του ανέθεσαν μία δουλειά πιο συμβατή με τις πραγματικές του δυνατότητες.

Δεν είχε πολύ καιρό στα νέα του καθήκοντα, όταν σε κάποιες συναντήσεις ρουτίνας με τον εκπρόσωπο ενός Έλληνα μεγαλέμπορου κρεάτων, γνώρισε την Ελληνίδα μεταφράστριά του που του έκανε εντύπωση όχι μόνο για την αναμφισβήτητη εξυπνάδα της και την καλή γνώση της γλώσσας του Σαίξπηρ, αλλά και για την εντιμότητα και τη σοβαρότητά της. Τα μάτια της έλαμπαν σαν δύο φωτισμένες λίμνες και αρκετά περίεργο γι' αυτόν, που δούλευε πάντα μέσα σε αυστηρά προκαθορισμένα πλαίσια, σε μια στιγμή παρόρμησης της πρότεινε να δουλέψει μαζί του, παραμερίζοντας την απόφασή του να ελέγξει σχολαστικά αρκετές υποψήφιες για να βρει το κατάλληλο πρόσωπο. Εμπιστεύτηκε το ένστικτό του, γιατί ποτέ δεν τον είχε προδώσει. Φυσικά δεν παρέλειψε να κάνει την απαραίτητη έρευνα, από την οποία δεν προέκυψε κανένα πρόβλημα που θα μπορούσε να προκαλέσει ανησυχίες και έτσι από τότε η Ελπίδα Σταμέλου έγινε, σιγά σιγά, αναντικατάστατο μέλος του τμήματός του, δικαιώνοντας την επιλογή του που την εμπιστεύτηκε από την αρχή.

Δούλευε μαζί του όταν ένας γείτονάς της –τι απίστευτο αλήθεια– κακοποίησε με τον πιο βάρβαρο τρόπο τη νεαρή της κόρη. Το περιστατικό αυτό, αλλά και αρκετά άλλα που είχε ζήσει κατά τη διάρκεια των ταραγμένων μηνών που ακολούθησαν την απελευθέρωση της Αθήνας του είχαν δημιουργήσει πολλά ερωτηματικά για τους Έλληνες. Καλός γνώστης της Ιστορίας, έχοντας κάνει και μαθήματα αρχαίων ελληνικών, θεωρούσε την Ελλάδα κοιτίδα του δυτικού πολιτισμού και γνωρίζοντας τους κατοίκους της από κοντά, είχε δει και θαυμάσει αρκετά προτερήματά

τους: τη γενναιότητα που έδειξαν στη διάρκεια του πολέμου, τη φιλοξενία τους, τη ζωντάνια, τη σπιρτάδα και το κέφι, που καμία δυσκολία δεν μπορούσε να τους στερήσει, αλλά ταυτόχρονα είχε την εντύπωση πως πολλές φορές τους καταλάμβανε μία αυτοκτονική διάθεση που τους οδηγούσε σε καταστάσεις ενός σισύφειου μαρτυρίου, που τόσο παραστατικά είχε περιγράψει η ελληνική μυθολογία. Συμπαθούσε τους Έλληνες, αλλά τον ενοχλούσε η προφανής τους αδυναμία να συνεννοηθούν για τα αυτονόητα, αν και αυτό μάλλον διευκόλυνε τη δική του αποστολή, μιας και ο ρόλος του στην Ελλάδα δεν ήταν να λύσει τα προβλήματα τους, αλλά να υπηρετήσει την πατρίδα του.

Η δουλειά του στη Βρετανική Αποστολή ήταν ένα πολύ καλό προκάλυμμα που του επέτρεπε να εκτελεί απρόσκοπτα το έργο που του είχε αναθέσει η Ιντέλιτζενς και η βοήθεια που του προσέφερε η Ελπίδα ήταν πραγματικά πολύτιμη.

Ο Γιώργος Καλογρίδης όλη του τη ζωή επιθυμούσε να είναι ενεργός πολίτης. Είχε αντισταθεί στις εκκλήσεις του πατέρα του να μην πάει στο μέτωπο το '40, είχε μπει σε αντιστασιακή οργάνωση στην Κατοχή και όταν αυτή χτυπήθηκε, έφυγε από την Αθήνα και για κάποιους μήνες εντάχθηκε στη δύναμη του ΕΛΑΣ. Ήθελε και τώρα να είναι ενεργός και όχι παθητικός παρατηρητής των γεγονότων, αλλά αισθανόταν μεπρδεμένος.

Είχε παρακολουθήσει τα γεγονότα του Δεκέμβρη εμβρόντητος. Αν και η φυσική του εντιμότητα τον οδηγούσε –παρά τις πολλές του αμφιβολίες– να ταχθεί ενεργά με το μέρος των δυνάμεων του ΕΑΜ, τελικά παρέμεινε στο περιθώριο. Κύριο ρόλο σε αυτή την απόφαση είχε παίξει ο Κώστας. Ο παλιός του συναγωνιστής στην οργάνωση, σταθερός πάντα στις απόψεις που εξέφραζε και στην περίοδο της Κατοχής, επέμεινε στη διάρκεια των Δεκεμβριανών ότι θα έπρεπε να παραμείνουν ουδέτεροι, υποστηρίζοντας μόνο την εκτόνωση της κατάστασης. Χαρακτηριστική

μία συζήτηση που είχαν κάνει στην έναρξη των συγκρούσεων.

«Κοίτα, Γιώργο, και οι δυο πλευρές έχουν χάσει το μέτρο...»

«Μπορεί να έχεις κάποιο δίκιο, αλλά νομίζεις πως οι ευθύνες είναι ίδιες;»

Ο Κώστας κοίταξε τον φίλο του, που η αγωνία του για τις εξελίξεις ήταν φανερή στο πρόσωπό του, και απάντησε προσεκτικά, σαν να ήθελε να γίνουν απόλυτα κατανοητά τα λόγια του. «Ας το δούμε προσεκτικά: οι κυβερνητικοί αρνήθηκαν στην πράξη να αποπλίσουν τα Τάγματα Ασφαλείας και να καθαρίσουν τη χωροφυλακή προφανώς γιατί φοβόντουσαν τη δύναμη της άλλης πλευράς. Και όχι μόνο δεν έκαναν κάποιες πολιτικές παραχωρήσεις που ίσως να είχαν ηρεμήσει την κατάσταση, αντίθετα, ανεχόντουσαν τη δράση της “Χ” και άλλων συμμοριών... Φαντάζομαι συμφωνείς με αυτά;»

«Βεβαίως και συμφωνώ. Το ξέρεις αυτό!» έκανε ο Γιώργος.

«Αν σε ρωτήσω τι έκαναν οι “φίλοι σου” για να αποφύγουμε τη σύγκρουση, πιστεύω πως δε θα έχεις τίποτα ουσιαστικό να μου απαντήσεις! Πρόβαλλαν κουραστικά τα ίδια αμετακίνητα αιτήματα, λες και επιθυμούσαν να εισπράξουν την άρνηση για να δικαιωθεί η στάση τους και να έχουν τις αφορμές ώστε να ξεκαθαρίσουν ένοπλα το πολιτικό ζήτημα! Θυμήσου τις ακρότητες στην Κατοχή που και ο ίδιος έχεις παραδεχτεί! Αμέσως μετά τη φυγή των Γερμανών ανέλαβαν οι ίδιοι να τιμωρήσουν τους συνεργάτες των ναζί, με τρόπους που ελάχιστους έπεισαν για τις αγαθές τους προθέσεις...» Και περισσότερο με θλίψη, παρά με διάθεση να επισημάνει το δίκιο του, είχε καταλήξει λίγο αργότερα. «Και οι δυο πλευρές τραβούσαν το σκοινί μέχρι να σπάσει... και αυτό δυστυχώς έγινε! Δεν αξίζει να μπλέξεις με αυτή την ιστορία, Γιώργο!»

Για μεγάλο διάστημα εκείνες τις αιματοβαμμένες εβδομάδες του Δεκέμβρη αμφιταλαντευόταν ανάμεσα στη λογική του Κώστα, της οποίας κατανοούσε τα βασικά σημεία, και στην εσωτερική του ανάγκη να συνδράμει τις προσπάθειες εκείνων που

ένιωθε πιο κοντά του, αλλά στις υπαρξιακές του αγωνίες ήρθε να βάλει τέλος η απαγωγή της Δήμητρας, της Άννας και των άλλων από την ΟΠΛΑ. Αισθάνθηκε τότε τον κόσμο να γυρίζει ανάποδα! Χάρη στη βοήθεια του Φατούρου, η Άννα ευτυχώς σώθηκε, αλλά η αγωνία του για τη Δήμητρα παρέμεινε και μεγάλωνε μέρα τη μέρα.

Την ήττα του ΕΑΜ ακολούθησε η άμεση αποχώρηση των μαχητών του από την Αθήνα, οι οποίοι πήραν μαζί τους δεκάδες ομήρους. Ανάμεσά τους ήταν η Δήμητρα, τα αδέρφια της και η μητέρα τους. Ο Κυριαζής ήταν εξαφανισμένος. Προφανώς κρυβόταν, αφού είχε αποκαλυφθεί ο ρόλος του δίπλα στους βασιμιστές του «κομάντο σουπεριόρε». Ένας ρόλος τόσο ειδεχθής, που δεν μπορούσε να ελπίζει στη γνωστή ατιμωρησία που επεφύλασσε η «δικαιοσύνη» στους συνεργάτες των Γερμανών.

Ο Γιώργος προσπάθησε με κάθε τρόπο να μάθει στους μήνες που ακολούθησαν πού βρισκόταν η Δήμητρα και η υπόλοιπη οικογένειά της, αλλά εις μάτην. Τις όποιες του ελπίδες ήρθε να σβήσει μια είδηση που έπεσε σαν κεραυνός στη γειτονιά. Είχαν βρεθεί τα πτώματα της κυρίας Ασημίνας, της Δήμητρας και του Φάνη σε ένα χαντάκι κοντά στη Θήβα. Είχαν δεχτεί όλοι από έναν πυροβολισμό στο κεφάλι. Ο μικρός Παύλος δεν είχε βρεθεί!

Ο Γιώργος δεν μπορούσε να πιστέψει πως η κοπέλα που αγαπούσε είχε χαθεί τόσο άδικα, τόσο παράλογα! Ενοχικά σύνδρομα ενέτειναν τις καταθλιπτικές του σκέψεις για την απώλεια της Δήμητρας, όταν σκεφτόταν πως κάποιοι με τις ίδιες αντιλήψεις με εκείνους με τους οποίους είχε πολεμήσει δίπλα-δίπλα στα βουνά είχαν εκτελέσει αθώους νέους, χωρίς να υπάρχει καμία ευλογοφανής –έστω και κυνική– αιτιολόγηση αυτής της πράξης. Η εικόνα του λατρεμένου της κορμιού να κείτεται σαν σπασμένη κούκλα, άψυχη, σε ένα χαντάκι, ερχόταν συνεχώς στον ταραγμένο του νου, δίκην ενός επαναλαμβανόμενου εφιάλτη από τον οποίο όμως δεν μπορούσε να ξεφύγει ξυπνώντας.

Τις εβδομάδες που ακολούθησαν την είδηση του άδικου θα-

νάτου της Δήμητρας αντιμετώπιζε την καθημερινότητά του μηχανικά, προσπαθώντας να καταπνίξει σκέψεις που τάιζαν το θεριό της απόγνωσης που γύρευε να τον κατασπαράξει ολόκληρο. Πήγαινε στο πανεπιστήμιο και μελετούσε για τις εξετάσεις του στο πτυχίο, ώστε να τελειώσει τη σχολή του, πριν υποχρεωθεί να καταταγεί και πάλι στον στρατό. Αυτή τη φορά θα προσπαθούσε να αποφύγει την εκ νέου κατάταξή του εκμεταλλευόμενος και τον τραυματισμό του στα αλβανικά βουνά.

Τα πατριωτικά αισθήματα που τον είχαν ωθήσει να πάει εθελοντής το 1940 δεν υπήρχαν πια σε αυτή την Ελλάδα του αίματος, του μίσους και του θανάτου.

Είχε μπει ο Μάης, ο πιο όμορφος μήνας του χρόνου, που σημαδεύτηκε όμως από την τραγική είδηση της δολοφονικής επίθεσης στην Άννα από τον πατέρα της Δήμητρας! Το ποτήρι του παραλογισμού ξεχείλισε! Ο Γιώργος είχε την εντύπωση πως τα γεγονότα ξεσπούσαν –το ένα μετά το άλλο– σαν να εκπλήρωναν με συνέπεια μία αναπόφευκτη κατάρα. Πήγαινε στο νοσοκομείο και καθόταν με τις ώρες στο προαύλιο ή στους διαδρόμους του, για όσο καιρό δεν μπορούσε να δει την Άννα, προσπαθώντας να συνειδητοποιήσει τα άσχημα παιχνίδια της μοίρας.

Η Άννα, ευτυχώς, ξέφυγε τον κίνδυνο. Άρχισε να τη βλέπει και να της μιλάει. Έπαιρνε απαντήσεις με το τσιγκέλι, αλλά ήταν φανερό πως δεν μπορούσε να την πλησιάσει ψυχικά. Ήταν κλεισμένη στον εαυτό της και με τον τρόπο της απέκρουε κάθε προσπάθεια, ακόμα και της μητέρας της, για οποιαδήποτε ουσιαστική προσέγγιση, πέρα από τα τυπικά.

Σε όλη αυτή την περίοδο το πιο κοντινό του πρόσωπο έγινε ο Κώστας, με αποτέλεσμα οι καταστάσεις αυτές να σφυρηλατήσουν τη φιλία τους. Μετά την απελευθέρωση είχαν εκλείψει οι λόγοι μυστικότητας και είχε μάθει την αληθινή του ταυτότητα: το όνομά του, τη γειτονιά του, την οικογενειακή του κατάσταση, όλα αυτά που δίνουν υπόσταση σε έναν άνθρωπο που ζει κάτω από φυσιολογικές συνθήκες. Βλεπόντουσαν τακτικά, όσο του-

λάχιστον το επέτρεπαν οι επαγγελματικές ασχολίες του Κώστα, που είχε προσληφθεί σε κεντρικό νοσοκομείο. Έτσι, ο παλαιός συναγωνιστής της Κατοχής έγινε ο άνθρωπος που με την ήρεμη παρουσία του στήριξε αποφασιστικά την ευάλωτη ύπαρξή του. Μερικές φορές σκεφτόταν πως χωρίς αυτόν μπορεί να είχε καταρρεύσει ψυχολογικά.

Ο Κώστας Σκιαδάς είχε χάσει μικρός τη μητέρα του, στη διάρκεια της προουπάθειάς της να φέρει στον κόσμο ένα δεύτερο παιδί. Ο πατέρας του δεν ξαναπαντρεύτηκε, αφοσιώθηκε στη δουλειά του –ήταν καθηγητής σε γυμνάσιο– και στον μονάκριβο γιο του. Στάθηκε δίπλα του σε όλα τα στάδια της ζωής του, βοηθώντας τον και ενθαρρύνοντάς τον σε κάθε βήμα.

Ο Κώστας φοιτούσε στο δεύτερο έτος, όταν στο σπίτι ενός συναδέλφου του πατέρα του γνώρισε τον Ορέστη Μακρίδη, έναν εξαιρετικό καθηγητή του. Εκείνο το βράδυ, προς μεγάλη του έκπληξη, βρέθηκε να συζητά με τον καθηγητή του σαν ίσος προς ίσο. Ο Μακρίδης συμπάθησε και εκτίμησε την καθαρή σκέψη του νεαρού φοιτητή του. Δεν περιορίστηκαν μόνο σε θέματα που αφορούσαν το πανεπιστήμιο, αλλά επεκτάθηκαν και σε φλέγοντα ζητήματα της εποχής. Ήταν φθινόπωρο του '36 και η δικτατορία της 4ης Αυγούστου έκανε τα πρώτα της βήματα. Ο Κώστας άκουσε εντυπωσιασμένος την ανάλυση του Μακρίδη για τις καταστάσεις που προετοίμασαν την επιβολή της. Η αναμφισβήτητη αναλυτική ικανότητα του καθηγητή του –φανερή άλλωστε και στα πανεπιστημιακά αμφιθέατρα, όπου προσέγγιζε με μοναδικό τρόπο όσα ήθελε να τους διδάξει– συνοδευόταν από βαθιά προσήλωση στα αγαθά της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Ο Μακρίδης θεωρούσε πως εκείνη η παράμετρος που ήταν αδιαπραγμάτευτη –από όποια σκοπιά και αν ήθελε κάποιος να προσεγγίσει τα πολιτικά πράγματα και ανεξάρτητα από τις όποιες ιδεολογικές αντιλήψεις– ήταν ο σεβασμός στις ελευθερίες όλων ανεξαιρέτως των πολιτών ενός κράτους. Το περίεργο ήταν πως ο Μακρίδης είχε αναγορευτεί τακτικός καθηγητής όταν η Κυ-

βέρνηση Τσαλδάρη είχε απολύσει τρεις καθηγητές της Ιατρικής με την κατηγορία πως είχαν αναμειχθεί στο βενιζελικό κίνημα του '35!

Ο άνθρωπος που από εκείνο το βράδυ έγινε ο επιστημονικός αλλά και ο πολιτικός μέντορας του Κώστα Σκιαδά ήταν αυτός που του ζήτησε, λίγο μετά την κατάληψη της Ελλάδας από τους Γερμανούς, να συνεργαστούν στην οργάνωση που προσπαθούσε να στήσει. Ο Κώστας μπήκε στο παιχνίδι με όλο τον νεανικό του ενθουσιασμό, αλλά και με τη μεθοδικότητα και την ωριμότητα που πάντα τον διέκρινε. Η απώλεια της μητέρας του τον είχε μάθει να στηρίζεται από μικρός στις δικές του δυνάμεις, ενώ η ήρεμη και σταθερή παρουσία του πατέρα του σε κάθε του βήμα τον βοήθησε ψυχολογικά να χτίσει την προσωπικότητά του με στέρεα υλικά. Τότε γνώρισε τον Γιώργο και τη Δήμητρα, που σύντομα πλαisiώσαν και αυτοί τη μικρή αντιστασιακή του ομάδα.

Η περίοδος μετά τα Δεκεμβριανά βρήκε τον Κώστα ασκούμενο σε μεγάλο νοσοκομείο της Αθήνας, δίπλα στον καθηγητή παθολογίας Ευάγγελο Βουρνά. Το ενδιαφέρον του όμως για τα κοινά και τη σοβούσα πολιτική κρίση που δεν έλεγε να εκτονωθεί παρέμενε. Συζητούσε τις εξελίξεις και αντάλλαζε απόψεις με τον Γιώργο, που εκτιμούσε τις αρχές και τον τρόπο σκέψης του, στοιχεία που τον είχαν κάνει να ξεχωρίζει τον νεαρό φοιτητή της ιατρικής από την αρχή της γνωριμίας τους στη διάρκεια της Κατοχής. Μοιραζόντουσαν την ίδια ανάγκη να εξερευνήσουν τις βαθύτερες πτυχές του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού και του κοινοβουλευτικού αστικού συστήματος, προσπαθώντας να βρουν τα σημεία που συγκλίνουν ή αποκλίνουν τα κυρίαρχα, αλλά και τόσο διαφορετικά μεταξύ τους, ιδεολογικοπολιτικά ρεύματα της εποχής.

Τα απανωτά χτυπήματα της μοίρας σε αγαπητά πρόσωπα του Γιώργου τους έφεραν σε άμεση επαφή με την αποκρουστική πλευρά της πολιτικής και των συνεπειών της, όταν ασκείται με κυνικό και απάνθρωπο τρόπο. Και τότε ο Κώστας έκανε το

μόνο που μπορούσε: συμπαραστεκόταν με κάθε τρόπο στον φίλο του ελπίζοντας η Άννα να γίνει εντελώς καλά και ο βαθύς πόνος του Γιώργου για την απώλεια της Δήμητρας να απαλυνθεί με τη θεραπευτική συνδρομή του χρόνου.

Από τη μέρα που αποχαιρέτησε το φιλόξενο σπίτι του γιατρού Μερτίκα δεν είχε μετανιώσει για την απόφασή του να δώσει τέλος στην κατάσταση που είχε δημιουργηθεί με την Πηνελόπη. Η εικόνα της δεν έφευγε στιγμή από το μυαλό του και ήταν φανερό πως όπου και να πήγαινε θα κουβαλούσε τη μορφή της. Ήταν πια εντελώς ξεκάθαρο στον νου του πως την αγαπούσε. Ήταν η κοπέλα που θα μπορούσε να του προσφέρει την ευτυχία που δικαιούται κάθε άνθρωπος όταν ζει σε φυσιολογικές συνθήκες, αλλά ταυτόχρονα ήξερε πως ο ίδιος δε θα μπορούσε –για ένα μεγάλο και απροσδιόριστο διάστημα– να έχει κανονική ζωή.

Όταν ο Φατούρος εμφανίστηκε, είχαν περάσει πάνω από τέσσερις μήνες από τη στιγμή του τραυματισμού του και χρειάστηκε να λύσει αρκετές απορίες που αφορούσαν τη μακρόχρονη απουσία του, προτού αποκαταστήσει τις επαφές του με το λαβωμένο κόμμα. Αλλά και ο ίδιος χρειάστηκε χρόνο για να κατανοήσει τη νέα κατάσταση του κινήματος μετά την ήττα του Δεκέμβρη και τη Συμφωνία της Βάρκιζας.

Το κλίμα που συνάντησε όταν έφυγε από το σπίτι του γιατρού ήταν περίεργο. Τα γραφεία του ΚΚΕ λειτουργούσαν. Ο Ριζοσπάστης εκδιδόταν κανονικά. Αλλά κάτω από αυτή την επίφαση νομιμότητας τα υπόλοιπα κυλούσαν σε έναν άλλο παράλληλο, συνωμοτικό και αντιφατικό κόσμο. Η κατάσταση για την αποδεκατισμένη κομματική οργάνωση Αθήνας ήταν περιπλοκή. Έπρεπε μετά την ήττα του Δεκέμβρη και την αποχώρηση των δυνάμεων του ΕΛΑΣ να συνεχιστεί η νόμιμη κομματική δουλειά και να αναδιοργανωθεί η οργάνωση ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαζικών χώρων, έχοντας όμως να αντιμετω-

πίσει τις καθημερινές προκλήσεις μιας έξαλλης ακροδεξιάς.

«Ας μην κοροϊδευόμαστε, σύντροφε, τα πράγματα οδηγούν προς έναν νέο γύρο... οι μοναρχοφασίστες δε θα επιτρέψουν ομαλές πολιτικές εξελίξεις...» του είχε πει θλιμμένα ένας παλιός του γνώριμος που δούλευε στον *Ριζοσπάστη*, ένας ηλικιωμένος τυπογράφος που η επαναστατική του διάθεση ερχόταν σε αντίθεση με τον κορεσμό του στο αίμα και στις ανώμαλες καταστάσεις. «Πάλι θα βρεθούμε να υπερασπιζόμαστε με τα όπλα τα δικαιώματα του εργάτη... αλίμονο στους νέους σαν και σένα που θα αργήσετε να βρεθείτε στα σπίτια σας... αλλά, σύντροφε, τι άλλο μπορούμε να κάνουμε; Το κόμμα κάνει ό,τι μπορεί, αλλά...»

Η έμμεση αμφισβήτηση των δυνατοτήτων του κόμματος από ένα παλιό και πάντα πειθαρχημένο μέλος τού είχε προκαλέσει ένα δυσοίωνα συναίσθημα.

Μόλις οι κομματικές του υποχρεώσεις μπήκαν σε μια σειρά, αποφάσισε να ψάξει να βρει τον νεαρό ντοτόρε και με την ευκαιρία να μάθει τι είχε απογίνει η μικρή του φίλη. Ο Γιώργος χάρηκε πολύ όταν συνάντησε τον Γιάννη. Είχαν περάσει αρκετά μαζί και πολλές φορές τον σκεφτόταν και ανησυχούσε για την τύχη του. Έμαθε πώς σώθηκε ο Γιάννης κυριολεκτικά από του Χάρου τα δόντια εξαιτίας του σοβαρού του τραυματισμού και με τη σειρά του του είπε για την απελευθέρωση της Άννας από την ΟΠΛΑ, αλλά και το δραματικό τέλος της Δήμητρας και του ενός τουλάχιστον αδελφού της. Είχε αποφύγει τις επικρίσεις και η φωνή του ήταν ουδέτερη και χωρίς συγκινησιακή φόρτιση, αλλά τα προφανή δεν έχουν ανάγκη μερικές φορές από τα λόγια.

Ο Φατούρος ταράχτηκε ακούγοντας μία ακόμα θλιβερή και απάνθρωπη ιστορία με θύτες ομοϊδεάτες του αυτή τη φορά. Στεναχωρημένος διατύπωσε ήπια τις αντιρρήσεις του στον Γιώργο για τα αίτια του θανάτου της Δήμητρας και του Φάνη. Αρνιόταν να δεχτεί τη λογική των ψυχρών δολοφονιών δύο αθώων νέων. Είχε ζήσει ο ίδιος εκτελέσεις εχθρών που μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί, αλλά όσα του περιέγραψε ο Γιώργος τον ξένισαν.

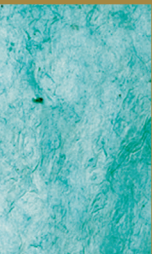
«Από πού γνωρίζεις πως δολοφονήθηκαν από τους δικούς μας; Αυτά τα λένε επίτηδες! Καθώς οι δυνάμεις μας έφευγαν από την Αθήνα, έμαθα πως δεχόντουσαν συνεχώς επιθέσεις και τα εγγλέζικα αεροπλάνα τους βομβάρδιζαν ανηλεώς... Τι λες, να ξεχώριζαν τους αντάρτες από τους αιχμαλώτους που είχαν μαζί τους;»

«Και γιατί πήραν τόσους ανθρώπους, ακόμα και παιδιά...» είχε απαντήσει κουρασμένα ο Γιώργος. «Τη Δήμητρα, τον Φάνη, τον Παύλο, τι τους ήθελαν; Να τους πάνε βόλτα; Εξάλλου μάθαμε πως σκοτώθηκαν από πυροβολισμούς...»

«Δεν ξέρω... πραγματικά δυσκολεύομαι να πιστέψω πως δικοί μας άνθρωποι έκαναν αυτό που λες. Αλλά από την άλλη γίνονται τόσα και τόσα... τι να πω;» μονολόγησε στεναχωρημένος ο Γιάννης, που τα προηγούμενα επιχειρήματά του στον νεαρό «ντοτόρε» βασιζόνταν περισσότερο στην καρδιά και λιγότερο στη λογική, που τη διάβρωναν και πάλι οι αμφιβολίες που φώλιαζαν μέσα του από τότε με τα γεγονότα του 5/42.

«Ας τα αυτά τώρα, Γιάννη! Έχω καταλάβει πια πως σε κάθε πλευρά υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι που έχουν χάσει το δικαίωμα να αποκαλούνται έτσι, γιατί απλά είναι κτήνη! Εγώ πάντως εσένα θα σε ευγνωμονώ για όλη μου τη ζωή, γιατί με την παρέμβασή σου έσωσες την Άννα...» είχε καταλήξει ο Γιώργος.

Πλησίαζε το τέλος της άνοιξης, όταν πληροφόρησαν τον Φατούρο πως σύντομα θα μπορούσε να φύγει για την επαρχία. Το αίτημά του για αποχώρηση από την πρωτεύουσα είχε γίνει δεκτό. Η γενική θέση ήταν να πηγαίνουν όλοι στους τόπους καταγωγής τους για πολιτική δουλειά και αυτός ήταν από την Αθήνα, αλλά ευτυχώς που ο Μπαρτζιώτας τον είχε βοηθήσει για μία ακόμα φορά.



Η Άννα Σταμέλου, μετά την άγρια δολοφονική επίθεση σε βάρος της, παλεύει με τους δαίμονες που τη βασανίζουν. Η μητέρα της, η Ελπίδα, εμπλέκεται άθελά της στον σκοτεινό κόσμο των μυστικών υπηρεσιών, ενώ τα αδέρφια της, Σωκράτης και Θέμος, διαγράφουν εντυπωσιακές πορείες στους χώρους του εφοπλισμού και του Τύπου την περίοδο που κορυφώνεται το ελληνικό πολιτικό δράμα της δεκαετίας του '60. Η οικογένεια Σταμέλου προσπαθεί να ξορκίσει τα φαντάσματα του παρελθόντος αλλά πίσω από κάθε επιτυχία κρύβεται ένα αντίτιμο που αποζητά την αποπληρωμή του...

Στα χρόνια μετά την Απελευθέρωση, από την παραγκούπολη του Πολυγώνου ως τα σκοτεινά παρασκήνια της εξουσίας και του χρήματος, οι ήρωες του βιβλίου πορεύονται, άλλοτε σκυφτοί και τρομαγμένοι και άλλοτε αυτάρκεις και αισιόδοξοι, γεύονται τη ζωή και τον έρωτα και παλεύουν ενάντια στους ανέμους των «πολέμων»: όχι μόνον των αιματηρών, αλλά και εκείνων που διεξάγονται υπόκωφα, και με άλλα μέσα, στο εσωτερικό των κοινωνιών.

Το συγκλονιστικό οδοιπορικό μιας ξεχωριστής οικογένειας στην Ελλάδα του εικοστού αιώνα.



Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr



ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 16382

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ